LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE

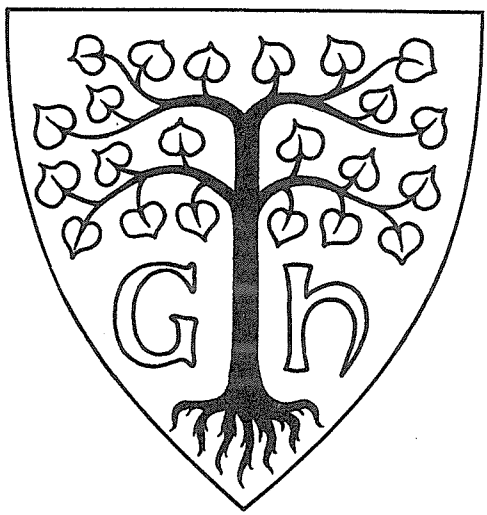

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

ROČNÍK - 11 1991 ČÍSLO 3-4

Gotický kachel - část dlažby černé kuchyně
v chalupě čp. 31 ve Slatiňanech
(viz článek Lubomíra Mazucha, Památky po předcích)

Obsah čísla 3 - 4 / 1991 Ročník 11

Jaroslava Hončová, O rodině Viktora Dyka 1

Jiří Musil, O předcích Antonína Dvořáka 25

Otakar Vinař, Klobouky a rod Bezděků 39

Lubomír Mazuch, Památky po předcích 46

Stanislav Cais, Rady a pokyny přispěvatelům 47

Lubomír Mazuch, Recept na dlouhověkost 48

ISBN 80-901075-1-6

O RODINĚ VIKTORA DYKA

Jaroslava Honcová

V tomto roce si český národ připomíná tragický skon básníka vpravdě národního Viktora Dyka (1877-1931), který nalezl smrt ve vlnách Jadranu na ostrově Lopud poblíž Dubrovníku dne 14.května 1931.

Šedesát let už prošlo od smrti Viktora Dyka, básníka, spisovatele, novináře a čelného politika.

Viktor Dyk vstoupil do literatury jako devatenáctiletý subjektivní lyrik, který byl nejprve pod vlivem literárního směru symbolistně dekadentního. Vnímavý chlapec, romantik a snílek, úporně hledal své místo v literatuře i v životě a citlivě reagoval na myšlenkové proudy i na společenské dění. Jako posluchač právnické fakulty a člen studentského spolku Slavia prožíval intensivně prosincové národnostní bouře v Praze po pádu Badeniho k vůli jazykovým zákonům. Jejich atmosféru a současně i smýšlení mladé nastupující generace zobrazil ve svých politických románech Konec Hackenschmidův (1904), Prosinec (1906) a Prsty Habakukovy (1925).

Viktor Dyk se v mládí vyrovnával se socialismem, anarchismem a realismem: jeho kritický duch nic nepřijímal bez výhrad. Arne Novák jej kdysi příznačně nazval poutníkem za absolutnem. Svůj pevný bod však záhy nalezl ve službě porobenému českému národu. Chtěl, aby byl národ hoden své velké minulosti, a proto krutě tepal ve svých satirických sbírkách českou malost ve všech jejích podobách, zejména Satiry a sarkasmy (1905) a Pohádky z naší vesnice (1910).

Do raného Dykova období náležejí dvě epická díla: Buřiči (1903) a věčně živá Milá sedmi loupežníků (1906).

V letech 1907-1915 vznikla a byla hrána na našich předních pražských divadelních scénách řada jeho divadelních her, z nichž nejúspěšnější bylo Zmoudření dona Quijota (1913) - hra na téma Dykovi tak blízké - rozpor mezi snem a skutečností, mezi ilusí a poznáním. K Dykově dramatické tvorbě se přimyká i jeho vrcholné prosaické dílo Krysař (1915), později rovněž zdramatizované.

Od roku 1907 převzal Dyk redakci Lumíra (s Jaroslavem Vlčkem), od roku 1910 se stal redaktorem listu Samostatnost, který náležel straně státoprávně pokrokové a vstoupil do aktivní politiky. Období první světové války znamenalo vyvrcholení Dykovy politické i tvůrčí činnosti. Viktor Dyk náležel mezi přední účastníky domácího odboje: pro protirakouskou satiru Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova, otiskovanou v Lidových novinách byl vězněn několik měsíců ve Vídni v pověstné věži smrti.

Ve svých básních se stal mluvčím a svědomím svého národa. Jeho dvě nejznámější básně "Země mluví" a "Píseň noci 29.října" ovlivnily nejen čtenáře v době svého vzniku, ale promlouvaly k národu i v době nacistické okupace a po osvobození a zazněly z rozhlasu i v listopadu 1989. Dykovy básně z tohoto období vycházely nejprve v časopisech, později postupně knižně a konečně pod názvem Válečná tetralogie (1949).

Vznikem československého státu se Dykův životní sen naplnil. A Dyk se věnoval své vysněné říši českého národa všechny své síly a schopnosti. Stal se členem redakce Národních listů (již od roku

Viktor DYK (1877 - 1931)

Dr. Zdeňka DYKOVÁ - Hásková, manželka (1878 - 1946)

1917), poslancem národního shromáždění za národní demokracii a později i senátorem. Avšak záhy se dostavilo určité rozčarování, neboť poměry v republice nebyly nikterak ideální a neodpovídaly Dykovým maximalistickým představám.

Ve své literární tvorbě se Dyk vrátil k satiře a k tématům z minulosti: osudům účastníků roku 1848, k omladinářům, k heroismu prostých lidí za první světové války. V povídkové kronice Holoubek Kuzma podal literární komentář k ruské bolševické revoluci. Cenným přínosem pro novodobou českou historii jsou jeho dvoudílné Vzpomínky a komentáře (1927) a soubor jeho válečné publicistiky Inter arma (1928). Na něj navázal po Dykově smrti Antonín Hajn edicí Dykových novinářských článků od roku 1917 O národní stát. I v poválečném období vydal Dyk několik lyrických básnických sbírek, z nichž nejvýznamnější je Devátá vlna (1930).

Viktor Dyk zemřel neočekávaně, tragicky, na vrcholu svých tvůrčích sil, oplakáván celým národem. Dykovy sebrané spisy, vydávané za první republiky čítaly 7 svazků. Od roku 1950 nevyšlo jediné Dykovo dílo. Směly vycházet pouze cenzurované výbory z jeho lyriky. Jeho knihy byly vyřazovány z veřejných knihoven. A tak stojí obnovená Společnost Viktora Dyka před náročným úkolem seznámit s jeho dílem dnešní mladou a střední generaci a česká historiografie před úkolem rehabilitace Viktora Dyka politika. Česká genealogie pak může přispět svou hřivnou poznáním Dykovy rodiny.

Dykovská linie, ke které náležel Viktor Dyk, je bohužel vymřelá. (srovn. schema příl. č.1). I jeho celoživotní láska a choť Zdeňka Dyková, roz. Hásková zemřela již před 45 lety (1946) a jediný syn jeho sestry Hedviky Viktor Kripner zemřel rovněž bezdětný v roce 1958. Neexistují rodinné záznamy ani pamětníci z Dykovy rodiny, kteří by nás informovali o jeho dětství a mládí a o rodinném prostředí. V dykovské literatuře je právě období Dykova ranného mládí obsahově nejchudší a v údajích o rodinných vztazích se vyskytuje celá řada omylů. Dokonce na náhrobku rodinného hrobu na Olšanech se nacházejí dvě chyby v datech.1* O to cennější je dosud nevydaná práce JUDr. Františka Havrdy: Moje vzpomínky na Viktora Dyka a dvoustránkový dodatek O rodině Václava Dyka (otce Viktora Dyka), jehož autorem je Alois Dyk, jejichž edici nyní veřejnosti předkládáme.

Rukopisný originál Havrdovy vzpomínkové studie se nachází v Dykově literární pozůstalosti, uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.2* Kromě toho mně zapůjčili Dykovi příbuzní 3* opis této práce ve strojopisu s uvedeným dodatkem Aloise Dyka. Opis pořídil Alois Dyk v roce 1965 nikoliv však z originálu, ale rovněž z jakéhosi strojopisu. Srovnáním obou textů jsem zjistila, že strojopisný opis byl poněkud zkrácený i stylisticky upravovaný, avšak dost nevhodně, proto jsem se při edici přidržela raději originálu.

Autorem vzpomínek byl JUDr. František Havrda, který byl strýcem Viktora Dyka. Jeho matka byla sestřenicí Dykovy milované babičky Marie Patrovské. Marie Patrovská byla též křestní kmotrou Františka Havrdy. Křestnímu kmotrovství byl tehdy přikládán velký význam, často se mezi kmotrem a kmotřencem vytvořil vztah téměř rodičovský a tak tomu bylo i v tomto případě, jak vyplývá nejen z Havrdových vzpomínek, ale též z Dykovy korespodence s babičkou Marií Patrovskou, v nichž Dyk Havrdu nazývá "Tvým Františkem".4*

František Havrda byl jen o několik let starší než bratři Ludvík a Viktor: když oni studovali gymnasium, byl studujícím práv a trávil v rodině Václava Dyka několikeré prázdniny ve funkci preceptora obou hochů, kteří v něm viděli spíše staršího bratrance než strýčka.

Havrda podává ve svých vzpomínkách velmi cenné povahové charakteristiky Dykových rodičů Václava a Hedviky i babičky Marie Patrovské rozené Hildenbrandové, Viktora Dyka i jeho dvou sourozenců Ludvíka (1875-1926) a Hedviky (1883-1906), osvětluje rodinné ovzduší, obohacuje naše znalosti četnými fakty a příhodami z Dykova dětství, dává nám poznat studenta Dyka i jeho básnické začátky. Neméně cenné jsou i další vzpomínky na Viktora Dyka. Obě rodiny bydlely na Vinohradech a byly v častém styku i po smrti Dykovy babičky Marie Patrovské. Vzpomínky jsou nedatované, byly však ve třicátých letech. Druhý autor Alois Dyk si při přepisování Havrdových vzpomínek uvědomil, jak málo je v nich o rodině básníkova otce Václava Dyka, a proto zaznamenal údaje, které sám znal, aby neupadly v zapomenutí.

Alois Dyk (nar. 10.ledna 1881 v Černovicích, + 7.února 1971 v Praze) absolvoval obchodní akademii, poté působil u Hypoteční banky České. Vydal jako soukromý nakladatel řadu bibliofilských edicí. Alois Dyk pocházel z jiné linie mlynářského rodu Dyků nežli Viktor. Při své literární činnosti se oba velmi dobře znali a litovali, že nevědí, jak jsou vlastně příbuzní, neboť dykovská genealogie je nehotová: neznali společného předka.5*

Údaje o rodině Dykova otce Václava Dyka (6.1.1843 - 13.10.1903) mohl Alois Dyk získat buď přímo od Viktora Dyka, nebo od Dykova synovce Viktora Kripnera, který byl autorovým spolupracovníkem v Hypoteční bance. Proto je v tomto příspěvku, sepsaném podle ústního podání velice málo dat.

Poznatky obou autorů o rodině a blízkých příbuzných Viktora Dyka jsem se pokusila doplnit podle údajů z rodin lobkovického archivu, uloženého ve Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Žitenice a v matrikách ve Státním oblastním archivu Praha. Při té příležitosti děkuji panu PhDr. Eduardu Mikuškovi, vedoucímu žitenické pobočky za vzorně provedenou archivní rešerši.

Nyní se chci pokusit na základě vlastního archivního studia i dykovské literatury o souhrn dosavadních poznatků o rodině a příbuzenstvu Viktora Dyka, který by čtenáři přiblížil uvedenou edici.

Rod Dyků pocházel z Březnicka, kde drželi Dykové několik mlýnů.6* Nejstarší dosud známý přímý Dykův předek je jeho pradědeček Matěj Dik či Dick, rychtář ve vsi Rástely, panství Březnice, nyní Ráztely, okr. Písek.6* Jak jsem již podotkla není doložena zatím přímá vazba na jiné dykovské linie, usedlé na mlýnech v jižních a západních Čechách.

Dykové se původně psali Dickové. Tento tvar je doložen ve všech starších dokladech - matričních zápisech i ve všech písemnostech, týkajících se lobkovických úředníků - příslušníků této rodiny. Ještě otec Viktora Dyka Václav Dyk se podepisoval Dick na všech úředních písemnostech českých i německých až do své smrti v roce 1903.

V mělnické křestní matrice 7* je u křestních zápisů všech tří dětí Václava Dyka: Ludvíka, Viktora a Hedviky zaznamenán tvar Dick, později však byly u všech tří zápisů provedeny škrty a úpravy na tvar Dyk. Na maturitním vysvědčení Viktorově z roku 1896

je však již uvedeno Viktor Dyk.

Alois Dyk ve své vzpomínkové stati uvedl zajímavé podrobnosti o osudech Dykova dědečka Václava Dicka, který se po čtrnáctileté službě v armádě vrátil do civilu jako patentální invalida,8* usadil se trvale v Týně nad Vltavou, kde se též oženil a měl tři děti: Václava, Marii a Annu. Václav Dick byl vyučený mlynářskému řemeslu, pracoval nejprve jako mládek a stárek, později jako vorař. Mělnická křestní matrika jej nazývá v křestních zápisech jeho vnuků mistrem tesařským. Jeho početná rodina žila ve velmi skrovných poměrech. Jeho nadaného synka Václava se ujali ve třinácti letech v roce 1856 dva strýčkové, kteří byli ve službách hořínské linie knížat Lobkoviců, postarali se o jeho přiměřené vzdělání i o umístění u Lobkoviců. Byli to bratr otce mladičkého Václava Jan Dick, důchodní mělnického panství a jeho švagr Josef Grund, nadlesní v blízkém Hoříně, který rovněž náležel k mělnickému panství. Podle rodinné ságy přijel si pro Václava nadlesní Josef Grund. Sociální situaci vltavotýnské rodiny Dyků dokresluje skutečnost, že bylo nutno chlapce pro studia v Praze nejen nově obléci, ale dokonce obout, neboť nevlastnil jediné boty. O vše se postaral jeho kmotr Jan Partaj (opět nalézáme těsnou vazbu mezi kmotrem a kmotřencem).

A tak studentík Václav Dyk vykročil v zelených škorničkách do světa za štěstím. Nejprve studoval v Praze dvě třídy nižší reálky, aby si osvojil základy všeobecného vzdělání a naučil se německy. Poté byl přijat na žádost svého strýce Jana Dicka ze dne 14.12.1858 9* jako praktikant na mělnické panství. V rodině svého strýce se též stravoval. O jeho přijetí nerozhodla však jen strýcova přímluva, ale především předložená dosavadní dobrá vysvědčení.

V dalším školním roce započal Václav Dyk studium na střední zemědělské škole v Libverdě u Děčína. Byla to tehdy jediná škola v Čechách, která poskytovala zemědělské vzdělání na středoškolské úrovni, bohužel však německá.

Po jejím absolvování nastoupil Václav Dyk do služeb knížat Lobkoviců od 1.1.1863. V roce 1865 jej nacházíme jako důchodenského písaře na panství Rožďalovice, jehož ředitelem byl již tehdy jeho příští tchán František Patrovský. V té době byl také povýšen ze čtvrté platové třídy do třetí patrně na doporučení ředitele Františka Patrovského. Patrovský se Dyka rázně zastal proti pronásledování jeho bezprostředního nadřízeného důchodního Václava Uhlíře a vymohl jeho přeložení na panství Drhovle.10* Po dalších dvou letech byl Václav Dyk přeložen od inspekce v Čížové k ředitelství mělnického panství v Šopce (Pšovce).

Další Dykova životní dráha byla veskrze úspěšná. V roce 1871 byl ustanoven správcem Malého Dvora, v dalším roce pojal za choť Hedviku Patrovskou. V době narození Viktora Dyka byl Václav Dyk pojezdným v Šopce, v roce 1885 byl povýšen na správce mělnického panství, v roce 1890 byl již ředitelem mělnického panství a konečně od 1.5.1896 se stal centrálním ředitelem všech panství hořínské linie Lobkoviců se sídlem v Praze v lobkovickém paláci na Malé Straně. Pod jeho pravomoc náležela všechna panství hořínské linie Lobkoviců.

Václav Dyk zemřel dne 13.10.1903 jako šedesátiletý. Pozůstalá vdova Hedvika Dyková pobírala vdovskou pensi ve výši 4 000 K ročně, t.j. polovinu ročního Dykova platu a příspěvek na vinohradský byt ve výši 600 K.

Václav Dyk byl nesporně nejúspěšnějším ze všech svých příbuzných v lobkovických službách. O jeho tchánu Františku Patrovském víme bohužel méně. Narodil se v roce 1812 ve vsi Netluky, obec Hřivice, nyní okres Louny jako syn Martina Patrovského, zemana z čp. 23. Jeho matka Alžběta Cypriánová pocházela ze sousedních Hřivic. Do lobkovických služeb vstoupil František Patrovský již jako čtrnáctiletý, po ukončení základního vzdělání v roce 1826, tedy opět kariéra "od píky". V letech 1851-1857 byl důchodním na rožďalovickém panství. Tehdy se oženil s podstatně mladší Marií Hildenbrandovou (nar. 1834), dcerou Hynka Hildebranda, sládka na statku Měcholupy v žateckém kraji, které v té době náleželo Heleně, kněžně z Lobkovic. Z manželství se narodily dvě děti: dcera Hedvika (17.9.1853) a syn Richard (21.7.1855). Od roku 1857 až do své smrti v roce 1879 byl František Patrovský ředitelem panství Rožďalovice. Svému synu Richardovi rovněž umožnil vystudovat libverdskou zemědělskou střední školu, kterou Richard ukončil v roce 1876, od ledna 1877 praktikoval v Rožďalovicích, trvale však do knížecích služeb přes veškeré otcovo úsilí přijat nebyl.11* V roce 1883 je Richard Patrovský doložen jako hospodářský úředník ve Starém Dubu, okres Liberec ve službách knížat Rohanů.12* Později hospodařil na svém vlastním statku ve Střednících u Mělníka. Rodina Patrovských byla zámožná a jistě i dceři Hedvice poskytli rodiče velmi slušné věno. K roku 1895 je Hedvika Dyková uvedena jako majitelka činžovního domu na Vinohradech čp. 694, Puchmajerova 23. 13*

Nyní se dostávám k zajímavé postavě Dykovy milované babičky Marie Patrovské (1834-1920), u níž Viktor Dyk žil po dobu gymnasiálních studií v Praze a opět ve společném vinohradském bytě od r. 1904 až do její smrti. V Dykově životopise od Jaroslava Meda je považována za Němku: "... i když byla Němka rodem, vyznávala nesmlouvavé češství...14* František Havrda byl jejím blízkým příbuzným a kmotřencem, který se s ní po jejím přesídlení na Vinohrady 15* velmi často stýkal. Havrda vystihuje nejen charakter její osobnosti, ale vyjadřuje se též k její národnostní příslušnosti. Upozorňuje na to, že rodina Hildenbrandových byla česká, oba sourozenci jejího otce Hynka Hildenbranda, jeho nejmenovaný bratr a sestra - Havrdova babička byli vždy Češi. Mariin otec však působil jako sládek v zněmčeném pohraničí. Marie se proto narodila ve Varnsdorfu, později vyrůstala v německé obci Měcholupy v žateckém kraji a ovšem navštěvovala německou školu. Její matka Terezie Sengelová pocházela ze Strojetic, panství Nepomyšl, nyní okres Louny. Tato ves byla tehdy německá. Marie pocházela tedy ze smíšeného manželství. Své češství po otci si upevnila sňatkem s Čechem a nadále žila v českém prostředí. Při sčítání lidu se povždy hlásila k české národnosti. Ovšem i Havrda přiznává, že přes dobrou znalost češtiny si podržela německou výslovnost. A v Dykově literární pozůstalosti se dochovala jejich vzájemná korespodence psaná vždy německy. Ovšem která velká dáma a tou paní Marie Patrovská byla, by riskovala, že si uškodí v očích vnuka literáta nedokonalým stylem, nebo nějakou pravopisnou chybou.

Václav DICK, otec (1843 - 1903)

Hedvika DICKOVÁ - Patrovská, matka (1853 - 1927)

Další Dykovi příbuzní se promítají v lobkovickém archivu pouze okrajově. O mělnickém důchodním Janu Dickovi, bratru dědeč§ ka Viktora Dyka, víme, že se narodil v roce 1792 a do lobkovic§ kých služeb vstoupil v roce 1811 jako devatenáctiletý. Rovněž Jan Dick sloužil Lobkovicům plných 55 let až do své smrti dne 11.2.1867. 16*

Jeho švagr, hořínský nadlesní Josef Grund (1798-1872) vstoupil do knížecích služeb v roce 1821 jako 23 letý, patrně to nebylo jeho první místo, sloužil pak Lobkovicům plných 48 let, v roce 1869 byl po mrtvičném záchvatu pensionován.

Dykovi předkové a blízcí příbuzní působili po celá desetiletí ve službách hořínských Lobkoviců jako hospodářští úředníci (1812-1903).

Linii hořínských Lobkoviců založil Jiří Kristián z Lobkovic (1686-1755) - srov. příl. č.2. Základ bohatství této linie položil jeho syn August Antonín Josef (1729-1803) sňatkem s bohatou dědičkou Marií Ludmilou Černínovou z Chudenic, která přinesla věnem Mělník, Byšice, Čičelice, Drhovli, Sedlice, Sedlic a Čížové. Od té doby se datuje i zřízení ústřední správy největšího a nejvýznamnějšího panství Mělník, do něhož byly postupně inkorporovány Vtelno, Byšice a Pšovka. V roce 1812 se hospodařilo na 16 dvorech, u 7 dvorů byly ovčíny. Správa mělnického panství byla v 1.polovině 19. století přeložena z Mělníka do budovy zrušeného augustiánského kláštera v Pšovce, včetně kanceláře důchodního.

Lobkovicové si vybírali za úředníky vesměs mladé lidi, kteří postupně procházeli všemi stupni úřednické nomenklatury, až se ti nejschopnější postupně dopracovali do nejvyšších funkcí. Často byli mezi sebou i pokrevně spřízněni. Názorným dokladem jsou právě Dykovi příbuzní. Vytvářely se tak rodiny hospodářských úředníků zájmově zaiteresované na prosperitě lobkovických panství. Zachovala se bohatá a zajímavá korespodence mezi knížetem Jiřím Kristiánem II. z Lobkovic a jeho úředníky Františkem Patrovským i Václavem Dykem.

Studium hospodářských úředníků na šlechtických panstvích, jejich hospodářského i sociálního postavení, zásluh o zemědělský pokrok i rozvoj kultury v regionu bylo v minulosti neprávem opomíjeno. I tento dluh bude muset československá historiografie vyrovnat.

Moje vzpomínky na Viktora Dyka
František Havrda

Bylo to roku 1884, když jednoho dne navštívila rodiče mé na Vinohradech teta Patrovská s dcerou Hedvikou Dykovou a dvěma synáčky této, Ludvíkem a Viktorem. Tetu Patrovskou znal jsem již dříve, Hedviku a její syny uzřel jsem onoho dne po prvé. Hoši byli hezcí, způsobní školáčkové, neklame-li mne paměť, trochu rozpačití, jako obyčejně bývá při prvním seznámení. Na průběh návštěvy se již nepamatuju, ačkoli podoba hochů z oné doby utkvěla mně dobře v paměti. Že budou oba jednou vynikajícími veřejnými pracovníky, a že menší z nich, Viktor stane se jednou tak slavným jako básník, žurnalista a politik, že předčasného odchodu jeho bude želeti národ, že provodí ho s poctami přímo královskými do hrobu, arciť v době oné jsem netušil.

První ono seznámení bylo východiskem mnohaletých přátelských a milých styků s rodinou Dykovou, zejména i s oběma hochy. Nicméně, chci-li napsati vzpomínky svoje na Viktora Dyka, shledávám, že není mi možno podat obraz ucelený. Jak tomu v životě bývá, naše cesty nešly vždy vedle sebe. Po víceletých a častých stycích nastala doba, kdy já, nastoupiv své povolání, nemohl jsem již tak často ho vyhledávati, zvláště, když on jal se kráčeti svými cestami. A tak stalo se, že dráhy naše časem i na delší dobu, na řadu let se rozcházely. On pohyboval se na výšinách své veřejné činnosti a náležel brzy celému národu, já v kancelářském zákoutí konal jsem funkci kolečka ve velkém stroji, jemuž se říká veřejná správa.... I byly to pak dlouho jen chvíle smutku (pohřby) a radosti (svatba a gratulační návštěvy u jeho babičky a matky), kdy jsme se vždy za několik roků uviděli a přátelsky si pohovořili. Chtěl tomu dobrotivý osud, že poslední léta jeho života se naše styky staly častějšími. Po poslední naší zvláště družné a srdečné besedě přišla v několika týdnech od Adrie smutná zvěst o jeho skonu. A tak, co o něm napsati mohu, bude jen řadou úryvků.

Zdá se mi zvlášť důležitým zmíniti se nejprve o rodině jeho a nastíniti prostředí, v němž tkvěl kořeny své bytosti a v němž vyrůstal. Otec jeho Václav Dyk byl v době, kdy jsem ho poznal, pojezdným v Šopce (Pšovce), spravujícím tři dvory velkostatku mělnického, náležejícího tehdy knížeti Jiřímu z Lobkovic, nejvyššímu zemskému maršálku království Českého. Záhy postoupil Dyk za správce, vrchního správce a ředitele velkostatku mělnického, posléze pak za ústředního ředitele velkostatků knížete Jiřího z Lobkovic se sídlem v Praze. Otec Dyk byl muž oddaný celým srdcem povinnostem své služby, při tom však ve volných chvílích velice družný a veselý, který dovedl vtipem, někdy břitkým, vždy však bontomním pobaviti celou společnost. Nepamatuji se, že by mu byl někdo vtipu jeho zazlíval, i když se stal jeho terčem. Nebylo při něm zloby, a s jemným taktem dovedl zahladiti vrásku, kterou snad první dojem jeho žertu vyvolal. Zvláštním půvabem působilo, když po veselé chvíli žertu přešel k hovoru vážnému. Mluvil vždy jemně, s měkkým zabarvením hlasu a duchaplně. Byl muž velmi vlastenecký, politickým smýšlením staročech, což byla strana tehdy konservativní, národní. Bylo až překvapující, jak Viktor v pozdějších letech podobou, pohyby, spádem řeči i tónem vyvolával mi představu svého otce. Chvílemi to byl Václav Dyk redivivus. I jeho vtip, ironie a sarkasmus, bystrná pohotovost v hovorech byly dědictvím po otci. I bodrost a dobrosrdečnost aspoň

zčásti byly po otci, ovšem nelze tu zkracovati zásluhu mateřských předků o tuto stránku povahy Viktorovy. Dalších předků a příbuzných z otcovy strany jsem neznal, jen jednou za své prázdninové návštěvy v Šopce, poznal jsem bratrance Dykova, spisovatele Dr. Čeňka Vyhnise, jenž byl v oné době gymnasijním ředitelem v Příbrami. Imponoval mi svým vážným, uhlazeným a zajímavým hovorem muže katedry i pera.

Matka Viktorova, Hedvika, byla v době, kdy jsem ji poznal, půvabná paní, vyšší postavy, náležející k typu pečlivých Mart. Děti své, Ludvíka, Viktora, jakož i o několik let mladší Hedvičku, hezounkou a něžnou holčičku, měla velmi ráda, ačkoli byla paní nepříliš hovornou, dovedla se o nich, o jejich zájmech, úspěších i starostech s vervou rozhovořiti. I ona byla dobrého srdce a ráda prokázala někomu něco dobrého. Činila to způsobem nenápadným a jako samozřejmým. Byla dcerou Františka Patrovského, ředitele Lobkovického statku Rožďalovic, jehož jsem již nepoznal. Mladší bratr její, Richard, majitel hospodářství ve Střednících u Mělníka, nedožil se vysokého věku, zemřel počátkem let devadesátých minulého století. I on byl povahy milé a družné.

Jestliže nebylo mně dopřáno poznati dědečka Patrovského, tím více znal jsem vdovu po něm, Marii Patrovskou, která byla vlastním pojítkem mezi rodinou naší a Dykovou. Byla sestřenicí matky mé, s níž za dětských let mnohé družné chvíle zažila a měla matku mou velice ráda, což tato z celého srdce splácela, část své náklonnosti přenesla i na mne, jemuž byla křestní kmotrou. Po 40 let svého života měl jsem s ní styky velmi srdečné a časté, a ona byla jakýmsi krystalisačním bodem, kolem něhož rozptýlení členové příbuzenstva opět a opět se sdružovali. Paní málomluvná, ale milá a laskavá, neměla snad nepřítele.

Její laskavost skrývala se často za pohněvaným tónem a projevem jejím bylo nezřídka plísnění a to tehdy, když ti, jež měla ráda, dělali něco nemoudrého a sobě škodlivého. Ale i když se rozhorlila, nikdo toho nebral doopravdy. Stačilo podívati se do jejích dobrých očí a vidělo se hned, že za těmi chmurami svítí sluníčko. Hoši Ludvík a Viktor dovedli ji záhy čtveráckou kajícností usmířiti a měli v ní babičku odpovídající tradicím pojmu toho. Dožila se vysokého věku, asi 87 let, zvláště, když Václav Dyk roku 1903 zemřel, středem rodiny, která se usadila na Vinohradech, v témž bytě, kde bydlel Viktor až do své smrti. V krásném patriarchálním poměru žili tu pospolu babička, matka a vnuci.

Vnučka Hedvička se roku 1905 vdala, aby již rok potom mřela po narození synáčka. Úmrtí její velmi zarmoutilo Viktora, neboť zemřelá a on lnuli k sobě velice. Vzpomínám si, s jakou láskou již jako drobné děvčátko vyslovovala jméno Itó (Viktor).

Zajímavé jest, že babička Patrovská, ačkoliv životem po boku muže Čecha a v kruhu dětí a vnuků svých úplně Češkou se stala, volila a při sčítání lidu Češkou se hlásila, správně česky mluviti se nenaučila, dovedla říci všechno, ale výslovnost její zřejmě prozrazovala, že vyrostla v ovzduší německém a chodila do školy německé. Na tom nezměnila ničeho ani vyučovací metoda vnuků, kteří se snažili zdokonaliti její znalost českého jazyka tím, že čtverácky dávali ji vyslovovati nejtěžší slova a věty, výsledkům takových pokusů hoši i ona srdečně se smáli.

Když za persekuce válečné došlo k uvěznění Viktora a k odvezení jeho do Vídně, navštívil jsem ji, domnívaje se, že snad mohu ji potěšiti. Nalezl jsem ji však ku podivu klidnou a resignova-

nou. Vyprávěla mi o dlouhé domovní prohlídce, které podrobila vojenská soudní komise knihy a papíry jeho, a zdálo se mně, že hovorem jejím zazníval jistý tón hrdosti.

Rodiče její, manželé Hindenbrandovy, poznal jsem již jako vlídné usměvavé stařečky. On býval sládkem v Měcholupech u Žatce. Mluvili dialektem žateckým, pokrevné příbuzné měl on v území českém. Moje babička rodem Hildenbrandová, i strýc mé matky Hildenbrand byli Češi.

Styky mé s rodinou Dykovou se zhustily zvláště tím, že pobýval jsem několik týdnů, o prázdninách, později i na dovolené jako mladý soudní auskultant buď u Dyků v Šopce, nebo u Richarda Patrovského ve Střednících. Užíval jsem tu milého pohostinství a rád jsem podnikal různé kratochvíle s oběma hochy. Vzpomínám sobě na sportovní závody cyklistické, které uspořádali na velikém nádvoří hospodářského dvora v Šopce, kde rodiče jich bydleli. Závody se konaly na chlapeckých tříkolkách. Ludvík byl již předem k vítězství předurčen, maje vyšší kolo i delší nohy, než tehdy o mnoho menší Viktor. Já jako soudce pohříchu jsem nedovedl odhadnouti přiměřený náskok, kterým bych spravedlivě vyrovnal nestejné chance obou borců. O ceny se však nejezdilo a pochvalou "pro útěchu" učinilo se zadost právnímu citu zkráceného Viktora.

Jezdili jsme i na člunu na Labi a jednou díky předčasnému manévru Viktorovu při přistávání, smáčeli jsme si všichni tři kalhoty i šosy, z nichž nám kapala voda jako hastrmanům, když jsme v náladě nikoli sportovní ubírali se po silnici od plovárny mělnické do Šopky.

K programu našemu náležely i výpravy na houby do lesů chlumeckých. Pohříchu jsem byl nejméně užitečným členem výprav těchto a jednou i čtyřletá Hedvička zdeptala velice můj sebecit. Našla rozložitou houbu, o které jsem si dovolil tvrditi, že je to prašivka, ačkoli ona se vším důrazem hájila své přesvědčení, že je to hříbek. Celé houbařské kolegium přidalo se jednomyslně k náhledu jejímu. Tenkrát kladl se již základ k úspěšné činnosti, kterou v pozdějších letech vyvinul Viktor Dyk jako houbař. Alespoň v posledních letech za jeho pobytu v Krkonoších hledání hub konkurovalo silně s tvorbou literární.

Jednou jsme podnikli též výpravu na Říp. Matka, hoši i holčička, s nimi pak já dojeli jsme povozem až k úpatí hory: výstup na vrchol a sestup do Roudnice byl celým našim turistickým výkonem, ale krásná pohoda, veselá nálada a povznášející dojem toho, že spatřili jsme dějiště krásného mythu o praotci Čechovi, zanechaly v nás trvalou vzpomínku.

V pásmu svého vyprávění oživuji si zvlášť zajímavou vzpomínku na sjezd českého studentstva, nevím již zdali celých Čech nebo snad jen z Podřipska, který se konal na Mělníku asi r. 1888, a jehož jsme se ovšem zúčastnili. Aby však rozuměno bylo tomu, co mně z onoho sjezdu utkvělo, musím předeslati malý historický výklad. V dobách oněch byla veřejnost česká velice pobouřena opatřením tehdejšího ministra vyučování Gautsche, který roku 1887 zrušil několik českých středních škol (zrušení provádělo se postupně), nebo odňal jim státní subvence. Ačkoli opatření toto stihlo stejně účiliště česká jako německá, bylo na straně české pociťováno bolestněji, poněvadž tenkráte školství české nebylo tak bohatě opatřeno jako školství německé a poněvadž tím škodlivě zasaženo bylo do kulturních a hospodářských zájmů některých našich měst. Oposice (Mladočeši) proti oněm českým poslancům, kteří

Marie PATROVSKÁ - Hildebrandová, babička (1834 - 1920)

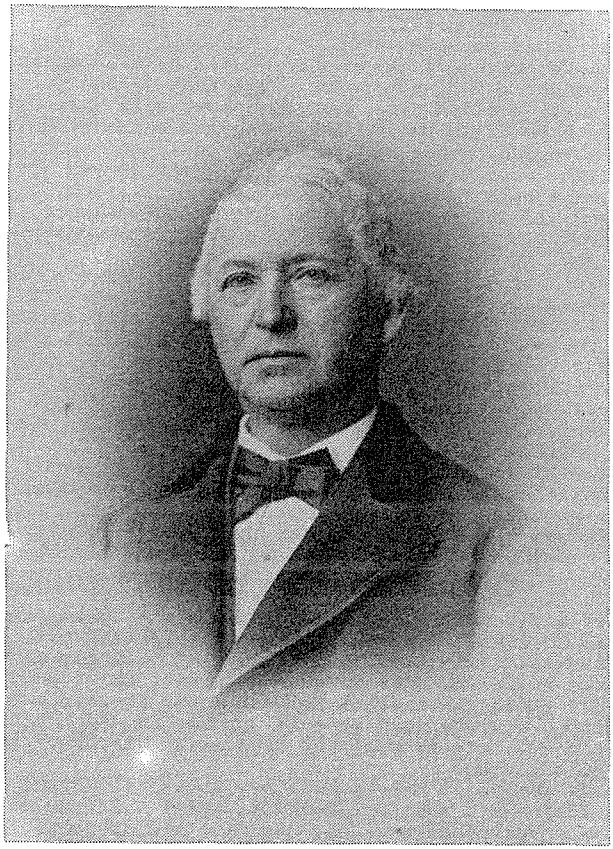

František PATROVSKÝ, dědeček (1812 - 1879)

nesli břímě vládní politiky (Staročeši) samozřejmě používala věci té ve prospěch své politiky, a delegace naše ubírala se do Vídně s devisou: Buď Gautsch nebo my. Zůstali jsme však my a zůstal i Gautsch, který újmu, způsobenou školám českým nahražoval zřizováním a podporou škol odborných. Tomu však široká veřejnost nechtěla rozuměti a slova "To jsme to dopracovali, nebo zkráceně To jsme to..." se stala heslem dne, ozývala se na schůzích i v soukromých hovorech, psala se na zdích, četla se v novinách, psaná na kouscích papíru se povalovala na kavárenských stolcích, nebo připevňována byla potají na oděv osobám politicky činným. Stalo se dokonce, že studenstvo uvítalo profesora-poslance, vstupujícího po návratu z Vídně do přednáškové síně, skandujíc unisono: "To jsme to do...".

A nyní se vracím k sjezdu mělnickému: Na slavnostní schůzi hojně navštívené obecenstvem i studenstvem řečnil Dr. Ed. Grégr. Vzletně zahájil proslov svůj a hned úvodem promlouval o tom, že mládeži zapotřebí jest především nadšení a uváděl příklady z dějin. Mezi jiným pravil také, že nadšení bylo to, jež vedlo r.1848 studenstvo české na barikády. To již bylo na onu dobu silné pro přítomného vládního, či jak se mu tehdy říkalo zeměpanského komisaře. Byl to tehdejší okresní hejtman na Mělníku Pfohl, laskavý, šaramantní pán a nezakročil. Pak se nesla řeč po některou chvíli klidnější tóninou. Mezitím si začal vládní zástupce uvědomovati znanáhla velikost nosu, který při nejmenším mu hrozil pro jeho shovívavost a tak se stalo, že při nejblizším ostřejším slově zakázal Dr. Grégrovi v řeči pokračovati. Tento s největším klidem odpověděl, že arciť musí se podrobiti rozhodnutí vládního komisaře, požádal však, aby aspoň dovoleno mu bylo rozloučiti se se studenstvem. To bylo připuštěno a Dr. Grégr skvělým doslovem se loučil a zakončil: "Jestliže Vás může moji mladí něco poučiti, pak jest to zákaz zeměpanského komisaře, který nám ukazuje nad slunce jasněji, jak jsme to dopracovali". Následoval ovšem přímo paroxysmus nadšeného a bouřlivého souhlasu. Další program sjezdový byl bez závady skoncován. Episodu tuto, která nám byla předmětem opětných hovorů, zaznamenávám proto, že nepochybuji, že byla jedním z vjemů, které v mladém studentíku Viktorovi připravovaly budoucího politika.

Mnohé potěšení připravoval nám pobyt v zahradě při starém zámečku šopeckém, jenž byl později, když Viktorův otec se stal ředitelem panství mělnického, úředním sídlem jeho. Nejen milé osvěžení v parných dnech letních, ale i mnohou pochoutku bohatstvím rybízu, srstky i malin. Kultuře rajských jablíček, kterou otec jeho, dobrý ekonom zařídil pro svou choť, věnovali jsme menší pozornost.

Po více let byl jsem oběma bratřím domácím učitelem. Učební hodiny vyplňovala nám zpravidla práce o přípravách školních, oprava domácích úloh a mimořádné cviky v latinské mluvnici a v počtech. Snažil jsem se usnadniti hochům nezáživné učení použitím pravidel ve verších a schematisováním slohových pravidel. Přívrženci pozdějších metod sotva mi dají za pravdu, ale jsem skromného mínění, že učení se v letech nejmladších sotva se obejde bez jisté mechanisace. Jistě jsem hochům práci usnadnil a životní jich dílo nenasvědčuje tomu, že by tím byli utrpěli újmu na duchu.

Někdy zbylo nám trochu času na malé exkurse do českých dějin, které se hochům zamlouvaly více než mluvnický suchopár. Pozdější četba klasiků byla ovšem méně nezáživná.

Hoši byli nadaní, ale předepsanému studiu nevěnovali tolik píle, aby dodělali se toho, co bývá touhou rodičů a učitelů, hvězdičky totiž při svém jméně při školních zprávách. Zato však hodně četli. Ovšem mně bylo vyslechnouti leckdy babiččiny žaloby na různá malá alotria, samozřejmá u mládeže. Pamatuju se, že jednou mnoho je zaměstnávala výroba mechanického telegrafu do druhého poschodí, kde bydlel kamarád Brož. Telegraf sestával z provázku, provlečeného mezi oběma okny, uváděného v pohyb rukou, na jehož opačném konci odklepávalo klepátko pracně litery Morseovy abecedy. Závažné zprávy takto vyměňované, sotva byly dostatečnou odměnou za zdlouhavou proceduru těchto hovorů, ale zato příjemným osvěžením pro hlavu skloněnou nad učebnicí.

Jednou zase s některými kamarády uspořádali hudební deklamatorní akademii. Konala se v bytě babiččině, sezváno příbuzenstvo, známí z domu, a zejména bylo již také zastoupeno krásné pohlaví. Rozdávaly se hektografované pořady. Z programu pamatuji se již jen na směs z Čarostřelce, kterou přednesl na pianě Ludík Dyk, zvláště však na humoristicko-dramatický výjev, jehož pointa záležela v tom, že dostavili se na konec na scénu zřízenci ochranné stráže, (vůz bylo slyšet za scénou), aby poskytli pomoci těm, kdož podlehli otravě špatnými vtipy. Kdo byl autorem, nedozvěděl jsem se, ale nelze neviděti v tom jistou příbuznost s budoucím Dykem. V malém salónku nebožky tety Patrovské tísnilo se s účinkujícími 40 osob a bavili jsme se dobře, čili výsledek mravní úplný. Vstupného nebylo.

Přesto, že hoši nepřinesli si vyznamenání, byla vysvědčení jich dobrá, a že nemalou studijní energii měl Viktor Dyk, ukazál i tím, že po absolvování práv v době, kdy již hojná byla jeho činnost literární, podrobil se s úspěchem judiciální státní zkoušce, nejnesnadnější ze všech státních zkoušek.

Arciť krásné písemnictví bylo srdci jeho bližší než studium práv. Životní zkušenosti naučily mne, že zdatnost a úspěch v životě není podmíněn známkami na střední škole a že naopak ti, kdo hospodařili svou výkonností jako žáci, uchovali si namnoze pro život větší rozměrnost ducha a větší výkonnost, než ti, kdož studiem pracně se zabývali. Tím ovšem nechci bráti v pochybnost cenu dobré klasifikace školské jako ostruhy pro větší vypětí energie a jako měřítka vykonané práce.

Viktor Dyk vyrůstal bez většího mentorování v laskavém ovzduší rodiny venkoncem řádné a srdcem dobré a příklad vykonal tu větší vliv než jakékoli napomínání a honění do bezduché píle, neměl žádných špatných sklonů a metoda, jíž bylo použito, osvědčila se v tomto případě co nejlépe. Život dopřál mu větších úspěchů, než jsou skvělá vysvědčení školní, a to, co snad na úkor oficielní povinnosti školní věnoval četbě, více mu prospělo na jeho dráze životní a přineslo národu kulturní hodnoty, jichž by se mu jinak snad nebylo dostalo.

Již jako mladý student často v ústraní zamlkle sedal a do svého sešítku drobným písmem, jež tehdy ještě nemělo svého charakteristického rázu, činil si nějaké zápisky. Často to byly jen značky, jimž jen on rozuměl. Babičce to dalo moc starostí, zdali neděje se tu nic na úkor jeho povinností školních. Zápisky ty zůstaly mně však nečitelnými a není vyloučeno, že snad již ten-

kráte činil první náběhy spisovatelské. Již záhy také ukazoval ducha kritického a vím, že nebyl vždy ochoten přisahati na slova učitelova, nýbrž, že je přijímal jen s mentální výhradou. Že ve společnosti druhů svých dovedl býti veselým a družným, nepochybuji, ačkoliv na zvláštní toho projevy, kromě zmíněné již dříve hudebně deklamatorní zábavy, upamatovati se nedovedu.

Jak to na venkově bývá, styk společenský udržoval se v rodině přespolními návštěvami. Obyčejně se vyvinula věc tak, že já zůstal ve společnosti dospělých, a hoši si odvedli své mladé druhy, nebo byli jimi odvedeni za zvláštními atrakcemi, odpovídajícími jejich věku. Jako zvláštnost chtěl bych zaznamenati, že jako gymnasisty neviděl jsem jich kouřiti. Ale také otec jejich byl kuřák tak říkajíc sváteční.

V době, kdy jsem byl již více než 6 roků v úřadě zaměstnán a bezprostřední styky mé s Dykovými staly se řidšími, roznemohl jsem se těžce na rozhraní r. 1894-1895. Mezi těmi, kdož mne navštěvovali, byla také teta Patrovská. A tu stalo se, že octl se v mých rukou osud literární budoucnosti Viktora, nebo abych skromněji to řekl, že stal jsem se důležitějším článkem v onom řetězu dějů, jež učinily z něho básníka z povolání,

Přišla jednou teta Patrovská a pověděla mi, že Viktor píše verše a odevzdala mně v černém plátně sešitý zápisník, osmerkového formátu, naplněný verši. Požadala mne za posudek. Usuzovala velmi prakticky a správně: buď je tu talent, pak ať si v tom pokračuje, nebo jest to mladická hříčka bez nadání, pak škoda času.

Ačkoli jsem se poesií v životě činně nezabýval, měl jsem přece hojnou četbou vytříbený úsudek a slíbil jsem jí, že nejenom sám si verše přečtu, ale že obstarám posudky ještě směrodatnější. Dal jsem se ihned do četby. Čtené mě překvapilo a domníval jsem se v tom spatřovati zřejmý projev talentu. Poněkud starosti působil mně častěji se opakující motiv sebevraždy, a nevěděl jsem dobře, mám-li v tom spatřovati jen manýru či povážlivý sklon mladické melancholie, ačkoliv celá zdravě založená povaha Viktorova nezdála se mi nasvědčovati druhé možnosti.

V době oné navštěvoval mne i Dr. Boh. Franta, senátor. Zemřel před nemnohými lety. Poněvadž byl v mladých letech dovedným veršovcem, požádal jsem ho o jeho posudek a zvláště aby dal věci k posouzení Antonínu Klášterskému, s nímž měl hojné kolegiální styky a jenž byl tenkráte již v plném rozkvětu svého talentu.

Klášterský o věc ochotně se zajímal a vešel i v osobní styk s mladým aspirantem Parnasu (tehdy asi 17 letým). S Klášterským jsem o věci ani před ani po intervenci hovoru neměl, bránila mi v tom nemoc s dlouhou rekonvalescencí. Dozvěděl jsem se však, že výsledek jeho zásahu byl příznivý. Viktor pokračoval v básnictví sobě ku slávě a českému písemnictví ku prospěchu. Klášterskému vzpomínám vděčně ochoty, jakou v té věci projevil.

Když mne tehdy brzy potom Viktor Dyk navštívil, neopomenul jsem mu sáhnouti na zub v příčině té sebevraždy, strašící v prvotinách jeho. Dostalo se mi odpovědi uspokojivé, poznal jsem, že sebevražda nebyla mu otázkou životní, nýbrž jen vemlouvajícím se námětem lyrickým a že melancholie nebyla vlastním jemu živlem.

Abych zhostil se i stínu podezření, že v celé té episodě nějakou zásluhu sobě připisuji, vyslovuji tuto své nezvratné přesvědčení, že Dyk při pevnosti svého charakteru byl by nedal se od dalších pokusů básnických odvrátiti, ani potom, kdyby snad posudky o jeho prvních verších vyzněly nepříznivě.

Vzpomínky, jež až potud jsem zaznamenal, týkají se vesměs mládí Dykova, k době jeho zrání. Z doby Dykova věku mužného nemohu již vyvážiti více, než několik fragmentárních záznamů, spíše dojmů než dějů. Jak již vpředu jsem pověděl, život nás na dlouhá léta odloučil, a život jeho náležel veřejnosti a národu tou měrou, že nezbylo tu mnoho místa pro poměry soukromé. Kromě toho přinesl mu život mnohé přátelské styky s osobami daleko povolanějšími, aby pověděly ctitelům Mistra tu neb onu milou vzpomínku ze života jeho.

Chtěl bych tuto zaznamenati něco, co bylo mým osobním dojmem a z čeho troufám si usuzovati na určitý rys jeho povahy. Jest mnoho lidí více či méně vzdělaných, kteří nechtějí a nedovedou o ničem jiném mluviti než o sobě, o svých starostech a zájmech a hlavně o svém řemesle. Jest to jistý egocentrismus, který vydává nevalné svědectví o kultuře jejich srdce. K takovým Viktor Dyk nikdy nenáležel.

Jestli kdo celou bytostí byl při svém životním díle, byl to jistě on. Ale nikdy o svých spisovatelských zájmech, politických a novinářských svízelích po mé zkušenosti z vlastního popudu hovoru nezaváděl. Ale poněvadž i já považoval jsem za nevkusné muži jeho významu v řídkých jeho chvílích vnucovati hovor o tom, čím jistě mysl jeho byla plna a zneužívati přátelského hovoru k tomu, abych jaksi vnikal do duševní dílny jeho, neoctlo se životní dílo jeho takřka nikdy na pořadu našich rozmluv. Nicméně nedalo se vyloučiti, aby tu či onde v hovoru o tyto věci přece zavaděno, a tu shledal jsem, že týž Dyk, který ve svých verších i prósách, v projevech novinářských i na podiu řečnickém dovedl co nejrozhodněji, často s břitkou ironií lidem a o lidech a věcech projeviti své mínění a přebíjeti to, proti čemu bojoval, v hovoru přátelském dovedl o těchto věcech s klidem přímo akademickým rozprávěti a nesouhlas svůj s tím či oním projevoval jen mírně ironickým úsměvem, provázejícím slova jeho. A soudě o osobách, činil to s takovou noblesní reservou, že nabyl jsem dojmu, že v životě veřejném bojuje z povinnosti, kterou mu ukládá jeho vlastenecké cítění, jeho politické či umělecké přesvědčení a že se dovede s protivníky svými vypořádat, jak náleží, že ale je v nitru svém člověk mírumilovný, který nezná nenávisti a falše. Byl jako šermíř, který dovede na podiu čepel svou bystře a energicky skřížíti se zbraní odpůrce výpadem i krytem se soupeři státi nebezpečným, ale mimo zápas chová se k němu rytířsky a nezná hněvu.

Jako dovedl s klasickou umírněností v důvěrném hovoru mluviti o věcech vážných, tak dovedl upřímně se smáti, jakmile hovor dotkl se věcí žertovných a bránice jeho byla polechtání velice přístupna. A s radostí téměř dětsky upřímnou a nelíčenou dovedl se těšiti krásným věcem tohoto světa a veselosti své dát výraz až dovádivý.

A nyní ještě několik vzpomínek. Zvláště silně utkvěla mně v paměti scéna sama o sobě nenápadná, pro mne však, jenž Viktora Dyka znal, na výsost zajímavá. Bylo to ve schůzi ústavodárného shromáždění v noci ze dne 29.února na 1.březen 1920, kdy projednávala se ústavní listina republiky československé a jazykový zákon, jenž tvoří její součást.

Rokovalo se o tom, jak označen býti má jazyk československý v první větě § 1 zákona jazykového, zdali jako oficielní státní jazyk, jak navrhoval výbor ústavní, či státní jazyk jak navrhovala menšina výboru ústavního. Návrh ústavního výboru měl na mysli

terminologii, které užila smlouva St. Germainská, jež mluvila o langue officielle a chtěl se jí přizpůsobit tím, že postavil onen přívlastek oficielní na prvé místo před přívlastkem státní. Návrh menšiny považoval za důležité, aby se užilo jen slova státní, hovícího nejen více českému cítění, ale i širšího svým dosahem. Po dlouhé debatě vyřízena byla věc kompromisem, a sice tak, že užilo se označení státní oficielní, to jest, slovo státní postaveno na místo prvé, zároveň však přidáno slovo oficielní, jehož užila mírová smlouva.

Dyk, který byl členem ústavodárného sboru, po celou rozpravu s mračným čelem, skloněnou hlavou a rukama na zádech složenýma (typický jeho postoj) zdržoval se buď postávaje poblíž předsednické tribuny. Bylo na něm zřejmě viděti, kterak je rozčilen a na věci celou bytostí účasten, že to, co se tu konati mělo, nebylo mu jen mechanickým hlasováním, nýbrž dějem důležitosti osudové, otázkou zdaru či nezdaru toho, co považoval za národní zájem. Zachycuju tuto vzpomínku jako jakousi momentku, ukazující Dyka ve chvíli zvlášť mocného zanícení vlasteneckého.

Scéna jiná. Pohřeb jeho matky. Rakev již spuštěna v hrob, obecenstvo odešlo, rodina i příbuzní poodstoupili dále, jen Viktor sám ještě u hrobu stojí, s hlavou lehce nachýlenou, dlouho a dlouho zírá do prohlubně, nemoha odpoutati zrak svůj od schránky, chovající v sobě tělo té, jež mu byla v životě tak drahou. Co dálo se v mysli jeho? Snad se tam rodil motiv překrásné básně "Dluh se chce platit", uveřejněné nejprve v Národních listech, později ve sbírce "Devátá vlna"...

Jistě byl Dyk synem z míry dobrým a laskavým, avšak verš jeho má platnost všeobecnou. Kolik synů pocítilo stejný žal a zdá se mi přímo pravidlem, že každý, kdo není chladným sobcem, nebo člověkem odrodilým, při ztrátě drahé bytosti vždy stejnou výtkou se souží: že dal méně než dostal, že to či ono opomenul, v tom či onom se provinil.

Či zíral tak dlouho u hrobu v předtuše, že za nedlouhou dobu i on tam sestoupí?

A vzpomínka poslední: Velikonoční pondělí roku 1931. Ač poněkud churav, sveden byl jsem zářícím sluncem k vycházce se svou chotí. Ale venku dul tak mrazivý severák, že za několik minut odhodlal jsem se již k návratu a bylo to dobře. Vracejíce se, potkali jsme Viktora odcházejícího od našich dveří. Na schodech však střetly se s námi i s ním praneteř naše, holčička tehdy dvouletá, Maričkа Srbová se svou matkou. Představil jsem je básníkovi a vyzval jsem Maričku, aby pánovi podala ručičku. Ačkoli byla to dáma velice exklusivní, která se tak snadno s někým neseznamovala, uposlechla ihned a co nejochotněji podala Dykovi ručku, vystihujíc spolehlivým dětským instiktem, že jest to člověk dobrý. Vidím jasně obrázek ten před sebou. On se svým nejbodřejším úsměvem, a ona přívětivýma očkama vzhůru k němu hledící...

Ochotně pak vrátil se s námi a pobyl u nás v družné besedě po tři hodiny. Byl ve výborné náladě jako člověk, jenž po lopotě týdne užívá dne svátečního...

Několik týdnů na to černý rámeček kolem jména jeho v denním listě zvěstoval mi, že chvíle ty byly poslední naší besedou, že odešel národu syn, milující jej tak, že vděk celých pokolení nedovede splatiti dluh lásky této.
Pohříchu už, není věřitele...

Dyk Alois: O rodině Václava Dicka

Otec Viktora Dyka, Václav Dick narodil se ve Vltavotýně, v domě s kovárnou u hřbitova. Otec tohoto, také Václav bydlil tam v nájmu ve dvoře v přízemí. Přišel do Týna nad Vltavou jako mladý mlynářský pomocník "na vandru" a pracoval zde nějaký čas jako mládek a stárek. Byl to muž poctivý, pracovitý, velmi skromný, ale málo iniciativní a energický. Oženil se s dívku zdejší starousedlé rodiny Annou Jílkovou. Měli tři děti: Václava, Marii a Annu. Marie se provdala za kožešníka Václava Přitasila a zemřela v Králově Poli u Brna. Anna měla za manžela Jana Mášla, listonoše ve Vídni. Je také již mrtva.

Výdělek z mlynářské práce nestačil k obživě pětičlenné rodiny, a proto věnoval se otec plavectví, t.j. dopravě zboží na vorech a lodích po Vltavě z jižních Čech ku Praze.

Hošík Václav projevoval záhy značnou duševní vyspělost a chuť k učení. Jeho otec se rozhodl požádati svého příbuzného, jistého revírníka na Mělníku, aby se ujal malého Václava. Ten přání vyhověl a odvezl si svého synovce. Na ošacení tří dětí přispíval kmotr Václavův, Jan Partaj, obchodník s obilím a opatřil také na cestu malého Václava, kmotřence svého: oblek a obuv. Václav musel doma v létě choditi bos, v zimě v "podělávkách". Jeho ideálem bylo dostati vysoké boty s holínkami barvy zelené. Zelená barva se mu velmi zamlouvala. Kmotr Partaj vyhověl jeho přání.

Strýc revírník měl v úmyslu dostati svého synovce do panských služeb, proto přičinil se o to, aby si Václav osvojil také řeč německou. Po dvouleté návštěvě střední školy, se stal žákem německé rolnické školy v Libverdě u Děčína, tehdy jediné toho druhu v Čechách. Během doby stal se pak ředitelem panství Lobkovického.

Rodina Dyků byla česká. Václav jako studující a později mladý hospodářský úředník přicházel zřídka do svého rodiště, a když přijel, byl pro nedostatek místa v rodinném bytě, hostem kmotra svého Jana Partaje, který ho měl rád, neboť ho těšilo, že dal na sobě záležet. Naposledy byl Václav Dyk v Týně, když jeho stařičká matka vážně ochuravěla a krátce nato zemřela.

Předkové Viktora Dyka pocházeli zřejmě z Březnicka, kde bylo několik mlýnů v držení Dyků. (Bubovice, Poříčí, Nestrašovice, Rakovice a Smetanova Lhota). Poslední dva až do našich časů. Otec Viktora Dyka, Václav Kašpar Dyk narodil se 8.1.1843 v Týně nad Vltavou jako syn Václava Dyka, patentálního invalidy v Týně, jenž byl synem Matěje Dyka, rychtáře ze vsi Rástel na březnickém panství. (Podle knihy Dyk Jan - Dyk Vojtěch: Z pamětí mlynářského rodu Dyků, s.8 - vydal jako soukromý tisk Alois Dyk, Praha 1940).

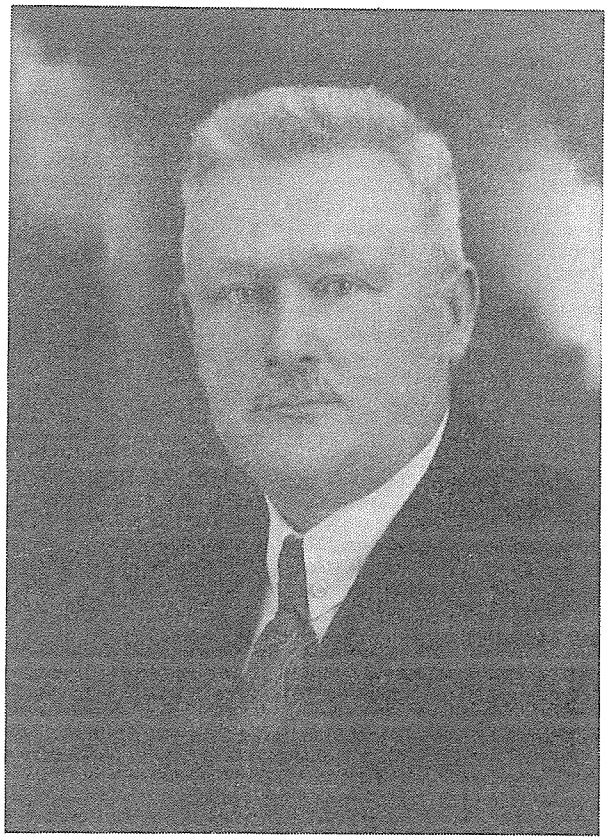

Ludvík DYK, bratr (1875 - 1925)

Poznámky

1* Olšany, hř.7, odd.13, hrob č.26: u Hedviky Dykové, roz. Patrovské je mylně uveden rok narození 1863 místo 1853 a u Ludvíka Dyka rok úmrtí 1925 místo 1926.

2* LAPNP, fond Viktor Dyk sign.5 R 76/CH/21, autograf., 39 listů.

3* Ing. Eva Dyková, CSc., vnučka Aloise Dyka.

4* LAPNP, fond Viktor Dyk, dopisy babičce Marii Patrovské z let 1910 - 1918.

5* Dyk Jan - Dyk Vojtěch: Z pamětí mlynářského rodu Dyků. Praha 1940 (vydal jako soukromý tisk Alois Dyk).

6* Tamtéž s.8, dále srovn. Retrospektivní lexikon obcí I/1, s.276, Praha, a sv.II/1, s.44.

7* SOA Praha, Matrika narozených Mělník 33, z let 1839 - 1899, s.99, 108, 124.

8* SOA Litoměřice, pob. Žitenice, lobkovický rodinný archiv: dopis Jana Dicka knížeti Janu Kristianovi z Lobkovic z 18.11.1858.

9* Tamtéž.

10* SOA Litoměřice, pob. Žitenice, lobkovický rodinný archiv, Korespondence z roku 1865, týkající se Václava Dyka.

11* Tamtéž, dopis Františka Patrovského knížeti Jiřímu Kristianovi z Lobkovic.

12* SOA Praha, Matrika narozených Mělník 33, s.124 - křestní zápis Hedviky Dykové, kde je uveden Richard Patrovský jako kmotr.

13* Janeček Julius: Město Královské Vinohrady. Královské Vinohrady 1895, s.128 + Tab.

14* Med Jaroslav: Promenáda Diogenova. Praha 1990, s.213.

15* SOA Praha, Matrika narozených Mělník 33, s.124.

16* SOA Litoměřice, pob. Žitenice, lobkovický rodinný archiv.

17* SOA Litoměřice, Průvodce po archivních fondech sv.2, s.191 - 194.

PŘÍLOHA I.

Rodina Viktora Dyka

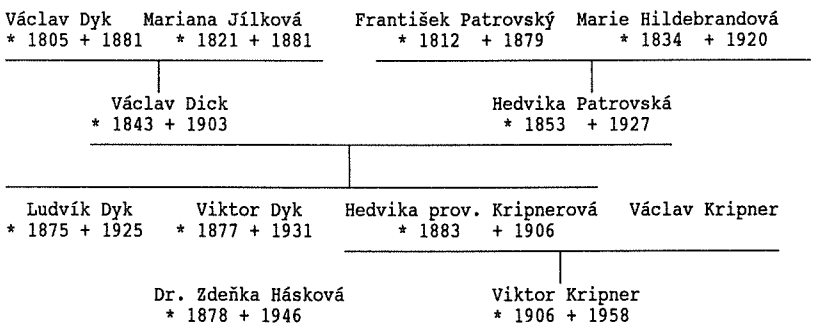

PŘÍLOHA II.

Lobkovicové - hořínská linie

Jiří Kristian 1686 - 1755	Karolina Henrieta hr. z Valdštejna 1702 - 1780
August Antonín Josef 1729 - 1803	Ludmila hr. Černínová z Chudenic 1738 - 1790
Antonín Isidor 1773 - 1819	Anna Marie Sidonie kn. Kinská 1779 - 1837
August Longin 1797 - 1842	Berta kn. ze Schwarzenberka 1807 - 1883
Jiří Kristián 1835 - 1908	Anna kn. z Lichtensteina 1846 - 1924

Pozn.

Uvádím zde pouze držitele fideikomisu a jen do té doby, dokud u nich pracovali Dykovi příbuzní.

O PŘEDCÍCH ANTONÍNA DVOŘÁKA

Jiří Musil

Význam rodopisných studií znamenitých osobností spočívá jednak ve vykreslení společenského prostředí, v němž předkové té které osoby žili, a které formovalo jejich názory a myšlení, jednak v objasnění určitých rodových znaků, které se vlivem dědičnosti často přenášejí z generace na generaci, aby se v příhodném okamžiku větší či menší měrou projevily navenek příbuzností tělesných nebo povahových rysů, ale mnohdy i uměleckými sklony či nadáním. Snad nejcharakterističtější příklad nacházíme v rodu Bachů, z něhož se nejvíce proslavil Johann Sebastian, ve kterém se výrazný hudební talent vyskytl v různých generacích u 16 osob a dalších 17 členů rodu mělo hudební nadání. Na druhé straně však existují případy, kdy se v rodové pospolitosti vyskytne jedinec, jehož schopnosti a talent zcela vybočí z daných genetických předpokladů rodu. Jako příklad můžeme úvést hudební genialitu jednoho z největších českých skladatelů světového jména Antonína Dvořáka, od jehož narození uplynulo letos 150 let (* 8.9.1841 Nelahozeves).

Autor této studie se zabývá již řadu let otázkou, zda mezi předky skladatele je možno zjistit rodové znaky, v tomto případě hudební vlohy, které by mohly mít vliv na jeho hudební genialitu. Zatímco rodovým původem Antonína Dvořáka z otcovy strany se zevrubně zabýval již ve 30. a 40. letech J.M.Květ (výsledky svého bádání shrnul v roce 1943 v knize "Mládí Antonína Dvořáka"), historii rodů, z nichž pocházela skladatelova matka Anna Dvořáková, roz. Zdeňková (PŘÍLOHA 1), nebyla doposud věnována badateli náležitá pozornost.

Otcem Anny Dvořákové byl Josef Zdeněk a matkou Marie Chládková. Historii Chládků a s nimi spřízněných rodů publikoval autor ve studii "K původu Antonína Dvořáka", otištěné v roce 1985 ve 2.čísle Zpravodaje klubu historiografie (Heraldika a genealogie XVIII). Díky pokračujícímu bádání byla zpracována rovněž historie rodu Zdeňků (PŘÍLOHA 2) a dalších spřízněných rodů, takže dnes již je k dispozici soubor informací o 49 přímých předcích skladatele. Předběžně je však možno dosavadní výsledky studia shrnout v konstatování, že hudební nadání nezdědil Antonín Dvořák po předcích z matčiny strany, nýbrž s největší pravděpodobností byla hudební genialita skladatele vyvrcholením hudebních vloh, které se projevovaly u jeho otce Františka a především strýců, otcových bratrů, Jana a Josefa Dvořákových. Faktem zůstává, že z dosud známých mužských předků skladatele se žádný hudbě, ani jinému umění profesionálně nevěnoval. Naopak, jejich povolání měla ryze praktické základy:
v časovém průřezu sedmi generací se setkáváme s 5 šenkýři, 4 sedláky, 3 chalupníky, 2 kováři, 2 řezníky, 2 šafáři, 1 kolářem, 1 poklasným a 1 mlynářem. O to více udivuje jedinečný hudební talent Antonína Dvořáka.

Zatímco nejstarší bezpečně zjištěný předek Dvořákův po meči je prapradědeček Václav Dvořák, jehož data narození a úmrtí nebylo možno zjistit, ale lze předpokládat, že žil přibližně v letech 1700 - 1760, dají se sledovat životní osudy jeho předků z matčiny strany téměř o století dříve.

A n t o n í n D V O Ř Á K

(1841 - 1904)

Za nejstarším předkem Antonína Dvořáka se musíme vypravit 12 km severozápadně od Slaného, do městečka Vraný (zvaného též Vrané, dříve Vraní). Původní ves byla roku 1513 povýšena králem Vladislavem II. na městečko a jeho obyvatelům byly uděleny tři výroční trhy. V té době náležel Vraný Zajícům z Házmburka. Roku 1543 jej Zajíc z Házmburka prodal městu Slanému. V roce 1706 koupila městečko Vraný metropolitní kapitula u sv. Víta v Praze a učinila je sídlem nového panství, které dosud bylo v Třebízi. Součástí katastrální obce Vraného byly odedávna tři mlýny: prostřední, horní (přední) a dolejší.

Koncem třicetileté války žili v městečku Vraném tři Váňové, snad bratři: Jan, Jeremiáš a Tobiáš. Nejstarší z nich, a současně vůbec nejstarší dosud zjištěný přímý předek skladatele, Jan Váňa, se narodil asi krátce po nešťastné Bělohorské bitvě v roce 1620. Oženil se se Zuzanou, neznámého rodového jména, a měli spolu nejméně pět dětí, které známe: Šebestiána (nar. 1649), Polyxenu (nar. kolem r. 1655), Kateřinu (nar. 31.10.1666), Jakuba (nar. před r. 1670) a Jana Jiřího (nar. 11.2.1672).

Šebestián Váňa se vyučil mlynářem, pravděpodobně v některém ze tří zmíněných vranských mlýnů, a podle tehdejších zvyklostí odešel jako tovaryš do světa na zkušenou. Na vandru pobyl asi dost dlouho, protože teprve ve svých pětatřiceti letech se ve Vraném oženil - v říjnu roku 1684 - s Annou, dcerou Václava Šrámka a jeho ženy Kateřiny, z nedaleké vsi Lukova. Po svatbě si Šebestián Váňa pronajal dolejší mlýn na Vranském potoku a začal mlynařit. Na prvorozené dítě čekal Šebestián plných pět let. Když se konečně 7.4.1689 narodil syn Jiří, bylo jistě ve mlýně hodně radosti. Svědkem při křtu Jiříka ve vranském kostele sv. Jana Křtitele byl také krčmář z blízké Horní Kamenice, Matěj Zdeněk. Od té doby se datují blízké vztahy obou rodin, Váňů a Zdeňků, jak ještě budeme mít možnost sledovat. Anna Váňová však brzy zemřela a Šebestián Váňa se oženil podruhé, tentokráte s Dorotou, o níž nevíme odkud pocházela. Ve druhém manželství mlynáře Šebestiána Váni se narodilo jedenáct dětí. Šebestián se dožil vysokého věku 80 let. Zemřel 11.8.1729 v prostředním mlýně ve Vraném, kde bydlel u jednoho ze svých synů, také mlynáře.

Ve stejném roce jako Šebastián Váňa se provdala i jeho sestra Polyxena. Za muže si vzala bratra první Šebestiánovy ženy, Martina Šrámka. Žili na statku Martinova otce v Lukově a měli spolu sedm dětí, z nichž třem byl za kmotra při křtu Václav Zdeněk, syn kamenického krčmáře Matěje Zdeňka. V roce 1696 se Martin Šrámek připomíná v Lukově jako rychtář. O druhé dceři Jana a Zuzany Váňových, Kateřině, nemáme zpráv. Jakub, další ze sourozenců Váňových, se oženil v roce 1691 s Annou Čížkovou. Také on bydlel se svou početnou rodinou - Jakub měl osm dětí - v Lukově. Druhá Jakubova dcera, Dorota, se v roce 1722 provdala za Karla Zdeňka, o němž ještě uslyšíme. Nejmladším dítětem vranského Jana Váni a jeho ženy Zuzany byl Jan Jiří. Ten se jako dvaadvacetiletý mládenec oženil s Alžbětou, dcerou Jana Svobody z Vraného.

Vraťme se však k hornokamenickému krčmáři Matěji Zdeňkovi. Ten se stal zakladatelem rodu, z jehož přímé linie pochází Anna Zdeňková, matka skladatele Antonína Dvořáka. Matěj se narodil někdy v letech 1630 - 1640. Se ženou Ludmilou se poprvé připomíná v Horní Kamenici v roce 1673. Odkud se sem manželé Zdeňkovi přistěhovali se nepodařilo zjistit, víme jen, že v té době měli tři děti: Václava, Jana a Jiřího. K nim přibyly další tři, které se

již narodily v Kamenici: Jakub, Kateřina a Matouš. Matěj a Ludmila Zdeňkovi byli v Kamenici váženými občany, o čemž svědčí, že v letech 1675 - 1693 jsou v matrikách zapsáni ve 45 případech jako kmotři či svědkové při křtech dětí z širokého okolí. V roce 1698 je Matěj Zdeněk dokonce uváděn jako rychtář v Horní Kamenici. Bohužel krátce nato umírá, neboť 9.5.1701 se vdova Ludmila Zdeňková znovu provdala ve Vraném za Jakuba Porybného, pacholka z turského panství.

Zastavme se nejdříve u nejmladšího syna Matěje a Ludmily Zdeňkových. Matouš Zdeněk se narodil v Horní Kamenici 18.9.1685. Celý svůj život prožil v této vesnici a ve všech písemných pramenech je uváděn jako "soused kamenický". Jeho povolání neznáme. Byl dvakrát ženat. První sňatek uzavřel ve velvarském chrámu jako jednadvacetiletý mládenec s Dorotou, dcerou Václava Hracha, zvaného také Košťála, z Černuce. Když Dorota v roce 1719 zemřela, oženil se po necelých třech měsících podruhé, tentokrát s Magdalenou, dcerou Jarolíma Mládka z Jarpic. Jedna z dcer Matouše a Doroty Zdeňkových - Anna, narozená 1.3.1717 v Horní Kamenici - se provdala v roce 1735 za Matěje Friče z Vrbice. Ves Vrbice, připojená ke statku mšenskému, náležela tenkrát budenickému panství knížat Kinských. Jak se dozvídáme ze zápisu v gruntovní knize, "roku 1737 povolením milostivé vrchnosti Matěj Frič vystavěl sobě a manželce svej na obci Vrbické na svůj náklad jednu chaloupku s komůrkou, kterou sobě 60 kop míš. na penězích počítá". V roce 1744 vyměnil Matěj Frič tuto chaloupku s Matoušem Čáslavským za chalupu čp. 22 ve vsi Mšeném v ceně 133 1/3 kop míš., kterou dal připsat na sebe, manželku a děti. V čp. 22 ve Mšeném také Anna Fričová, rozená Zdeňková, 9.října 1760 zemřela. Matěj Frič se oženil podruhé a hospodařil na chalupě až do roku 1777, kdy ji postoupil jednomu ze svých synů. V manželství s Annou Zdeňkovou měl Martin Frič pět dětí, z nichž nás nejvíce zajímá Martin, narozený v roce 1739 ve Vrbici. Ten je totiž zakladatelem rodové větve, která v několika generacích dala českému národu řadu významných osobností, z nichž jmenujme alespoň básníka Josefa Václava Friče a film. režiséra národního umělce Martina Friče.

Není bez zajímavosti, že několik příslušníků tohoto rozrodu Zdeňků po přeslici se vyznačovalo i hudebním nadáním: Prvním je Karel Jan Frič (1834 - 1915), basníkův bratr. Povoláním chemik, nabyl i hudební vzdělání a uplatnil se jako hudební publicista. V letech 1905 a 1906 přeložil a vydal studie K. Černova "Symfonie P. I. Čajkovského" (op. 13, 17, 29, 36, 64, a 47) a "Rozbor programních symfonií N. Rimského-Korsakova" (Sadko op. 5, Antar op. 9, Pohádka op. 29, Veliká noc - Vzkříšení op. 36 a Šeherezáda op. 35). Také básníkova dcera Božena Fričová (1865 - 1923) se po absolvování hudební konzervatoře v Lipsku (1884) věnovala klavírní hře. Rovněž její dva starší bratři, Josef a Jan, byli výbornými hudebníky, jak o tom svědčí například vyprávění Sukova přítele, malíře Hugo Boettingera. Konečně Zdenka Fingerová (nar. 1881), praneteř básníka, po absolvování pěvecké školy konzervatoře v roce 1902 (kde byla spolužačkou stejně staré dcery Antonína Dvořáka Magdy, s níž ji i později pojilo upřímné přátelství), působila jako učitelka hudby.

Nyní se vraťme k nejstaršímu synovi kamenického krčmáře Matěje Zdeňka a jeho ženy Ludmily - Václavovi -, který se narodil v roce 1661. Stejně jako otec, stal se i on šenkýřem v Horní Kamenici. Živnost od otce převzal pravděpodobně v roce 1696. To již

byl ženat s Annou, jejíž rodový původ neznáme. Z tohoto manželství přišlo na svět deset dětí. Když Anna v březnu 1714 zemřela, oženil se Václav ještě v září toho roku s Alžbětou, dcerou Jana Novotného z Lukova. Tak brzký sňatek motivovala nepochybně starost o děti, z nichž nejmladší dceři bylo v době smrti matky jen něco málo přes rok. V druhém manželství se v roce 1718 již sedmapadesátiletému Václavovi narodilo poslední dítě. Šenkýř Václav Zdeněk zemřel v Horní Kamenici 7.června 1738.

O jednom synovi Václava Zdeňka jsme se již zmínili. Byl to Karel, který se 22.listopadu 1722 oženil s Dorotou, dcerou vranského Jakuba Váni. O tři týdny později - 15.prosince - se ve Vraném oženil také mladší Karlův bratr Adam (narozen buď v roce 1699, nebo 1700). Jeho nevěstou se stala také Dorota Váňová, dcera mlynáře z dolejšího mlýna ve Vraném Šebestiána Váni, Jakubova bratra. Obě Doroty tedy byly sestřenice. Těmito dvěma sňatky došlo ke spojení rodu Váňů s rodem Zdeňků.

V letech 1725 - 1739 se Adamovi a Dorotě Zdeňkovým narodilo osm dětí, z nichž se dožily dospělého věku pouze tři: Jan, Martin a Kateřina. Všichni se narodili v Horní Kamenici. Mladší syn Martin (nar. 12.11.1727) se v roce 1752 v kmetiněveském kostele sv. Václava oženil s Kateřinou, dcerou Martina Jaroše. Hospodařil jako sedlák v Hospozíně, kde ve věku 41 let zemřel. Starší syn Jan (nar. 17.3.1725), přímý předek Antoníma Dvořáka, odešel stejně jako Martin z rodné Horní Kamenice do Hospozína, kde se stal podruhem. 29.června 1749 se jako čtyřiadvacetiletý svobodný mládenec oženil s třicetiletou vdovou Růženou Chaberovou. Sňatek byl uzavřen v hospozínském filiálním kostele Stětí sv. Jana Křtitele.

Růžena se narodila 19.5.1719 v Černuci jako dcera Martina Jeřábka recte Hubeného. V roce 1737 se provdala ve Velvarech za sedláka Jana Chaberu z Hospozína, se kterým měla 6 dětí. Jan Chabera zemřel 7.4.1749 ve věku 45 let. Důvodem, proč se Růžena znovu provdala za necelé tři měsíce po smrti svého muže byla patrně starost o malé děti, které ji z prvního manželství zůstaly. Dále zde byl po manželovi statek čp. 22 v Hospozíně, který potřeboval hospodáře, a proto se její nový muž na tento statek přiženil. V manželství s Janem Zdeňkem se Růženě narodilo dalších pět dětí: 9.7.1750 Josef, 23.11.1752 Kateřina, 8.3.1755 Matěj, 11.8.1757 Růžena a 12.4.1761 Jan Antonín. Jan Zdeněk zemřel ve věku 52 let 28.12.1776 v Hospozíně čp. 50, v chalupě, která byla postavena jako výměnek ke statku čp. 22, který zdědil po otci Janu Chaberovi jeden ze synů Růženy z prvního manželství. Růžena přežila i svého druhého muže, a to o plných 32 let. Zemřela na výměnku v Hospozíně čp. 50 teprve až 5.5.1808 ve vysokém věku 89 roků. Její zdraví muselo být obdivuhodné, neboť jako příčina smrti není v matrice uvedena nějaká nemoc, ale "sešlost věkem".

Jaké byly osudy dětí Jana a Růženy Zdeňkových? Nejstarší dcera Kateřina se provdala v roce 1777 za Jakuba Schafnera z Charvatců. Matěj hospodařil jako domkář v Hospozíně čp. 50. V roce 1781 se oženil s Ludmilou, dcerou Jana Horáka z Martiněvsi, která v té době pracovala v Hospozíně jako služebná. Z tohoto manželství se narodilo 5 dětí, z nichž čtyři zemřely do měsíce po narození, pouze syn Jan se dožil 20 let a zemřel v roce 1806 na "Abgehrung", což by snad bylo možno přeložit jako nedostatek, podvýživu. Matěj Zdeněk přežil všechny své děti a zemřel na zápal plic 13.12.1810 jako 56 letý výměnkář v Hospozíně čp. 50. Tím tato rodová větev Zdeňků v Hospozíně vymřela. Druhá dcera Jana

Zdeňka - Růžena - se v jednadvaceti letech provdala v roce 1778 za vdovce Jana Procházku, sedláka ze Zlosyně na jeviněveském panství. Nejmladší syn Jan zemřel jako šestiletý 18.4.1767.

Život Josefa Zdeňka (nar. 9.7.1750 v Hospozíně), nejstaršího syna manželů Jana a Růženy Zdeňkových, pradědečka Antonína Dvořáka, nebyl rozhodně jednotvárný. Oženil se někdy před rokem 1774 s Dorotou, která byla asi o šest let mladší než Josef, nevíme však, odkud pocházela. Po svatbě se Josef Zdeněk, tehdy podruh, usadil se ženou v Hospozíně, v chalupě čp. 7, kde se jim narodily první tři děti, které tam také všechny v kojeneckém věku zemřely: Josef (12.2.1775 - 23.2.1775), Marie Magdalena (4.11.1776 - 4.12.1777) a Kateřina (11.11.1788 - 5.5.1780). Brzy po smrti Kateřiny se Zdeňkovi odstěhovali z Hospozína do blízkého Hospozínku, kde byl Josef Zdeněk zaměstnán ve dvoře jako první panský mlátič obilí (primárius triturator dominikalis).
V Hospozínku čp. 54 se Zdeňkovým narodilo čtvrté dítě, syn Václav (4.3.1781). V Hospozínku však Zdeňkovi dlouho nepobyli. Snad již koncem roku 1781, nejpozději však v roce 1782 Josef Zdeněk povýšil na poklasného a byl přeložen do Radešína, vsi, která byla rovněž součástí zlonického panství Kinských. V Radešíně čp. 44 se narodily Josefu a Dorotě Zdeňkových další dvě děti: 1.března 1783 Josef, dědeček Antonína Dvořáka a 5.7.1785 Anna, později provdaná za Josefa Treybala, skotáka na panském dvoře v Hospozínku a posléze podruha v Hospozíně.

Po čtyřech letech pobytu v Radešíně se Zdeňkovi vrátili zpět do Hospozína na chalupu čp. 7, kde jim 3.8.1786 umírá na psotník pětiletý syn Václav. Josef Zdeněk je tehdy zapsán v matrice jako baráčník z Hospozína. Co jej vedlo k tomu, že zanechal místa poklasného v Radeníně a odešel i s rodinou zpět do rodného Hospozína, zůstane už povždy utajeno. V Hospozíně čp. 7 se baráčníku či domovníku Josefu Zdeňkovi a jeho ženě Dorotě narodily poslední tři děti, z celkového počtu devíti: 30.11.1787 Barbora, 22.9.1790 Marie a 5.4.1793 Jan. Osudy Barbory a Jana neznáme. Marie se provdala za Františka Ploše, slouhu v Hospozíně čp. 35, se kterým měla dceru Barboru. Manželé Zdeňkovi bydleli na chalupě čp. 7 v Hospozíně s rodinou své dcery Anny, provdané Treybalové a dožili se poměrně vysokého věku. Dorota zemřela ve stáří 65 let "sešlostí věkem a slabostí" 5.2.1821. Josef přežil svou ženu o 11 let a zemřel 5.března 1832 v Hospozíně čp. 7 na infekční průjem, snad úplavicí (am epidemischen Bruchdurchfall), ve věku 82 let. Pohřben byl o dva dny později na hřbitově v Kmetiněvsi.

Josef Zdeněk, skladatelův děd z matčiny strany, se narodil - jak již bylo uvedeno - v roce 1783 v Radešíně. Do jeho mládí, které prožíval od svých tří let s rodiči na chalupě čp. 7 v Hospozíně, spadá počátek napoleonských válek. Expanzívní politika Napoleona I. přivedla evropské národy na cestu válečného dobrodružství, kterému platil daň především prostý lid, nucený bojovat za zájmy svých vlád. Po Napoleonově vítězství nad rakouskými a ruskými vojáky v bitvě tří císařů u Slavkova (2.12.1805) začal vzrůstat odpor anglo-rusko-rakousko-pruské koalice proti francouzské vojenské síle. Chystalo se vojenské potlačení Napoleonovy moci. V roce 1808 byly rakouské pěší pluky doplňovány zálohami. Pěší pluk Vogelsang byl v Čechách doplněn dvěma záložními prapory o síle 315 a 276 mužů. Odvodní místa pro rekruty z rakovnického kraje byla určena ve městech Praze, Berouně a Slaném. Tehdy také asi byl ve Slaném odveden i Josef Zdeněk. O jeho dalších vojen-

ských osudech víme jen tolik, že dosáhl v pěším pluku Vogelsang hodnosti kaprála. V dubnu 1813 musel však být Josef Zdeněk doma v Čechách, neboť 17.1.1814 se v Beřovicích čp. 50 narodil Marii Chládkové nemanželský syn František, k jehož otcovství se Josef později přihlásil.

24. září 1816 se třiatřicetiletý vysloužilý kaprál "od slavného c. k. regimentu Vogelsang" Josef Zdeněk oženil s devětatřicetiletou Marií Chládkovou (nar. 30.3.1777). Oddáni byli v kostele ve Zlonicích kaplanem Petrem Brožovským před svědky Janem Řebíčkem, mistrem kovářským a Josefem Jabůrkem, zakristianem. Svatební veselí se odehrálo v rodném domě nevěsty v Beřovicích čp. 28. Kde se usadili manželé po svatbě, se zatím nepodařilo zjistit. Jisté je, že koncem roku 1818 se jim narodil druhý syn Josef. V průběhu roku 1819 se Zdeňkovi přestěhovali do Uhů, obce ležící při silnici z Velvar do Veltrus, kde Josef Zdeněk nastoupil zaměstnání poklasného ve dvoře, který byl již v roce 1653 darován majitelem zlonického panství Bohuchvalem Valkounem z Adlaru záduší kostela ve Zlonicích. Zdeňkovi bydleli v čp. 23. Zde se jim také 7.února 1820 narodilo třetí dítě, dcera Anna, později matka Antonína Dvořáka. O tři roky později, 4.2.1823 se čtyřicetiletému poklasnému Josefu Zdeňkovi a jeho šestačtyřicetileté ženě Marii narodilo v Uhách čp. 23 čtvrté dítě, tentokráte opět syn. Dostal jméno Antonín a ještě o něm uslyšíme, neboť sehrál významnou roli v životě mladého Antonína Dvořáka. V roce 1826 byl poklasný Josef Zdeněk povýšen na šafáře a přestěhoval se i s rodinou z čp. 23 do dvora čp. 1. V roce 1837 došlo v rodině k tragedii, když devatenáctiletý syn Josef upadl, poranil si prsa a na následky zranění 15.března zemřel. Pohřben byl 17.3.1837 na hřbitově v Chržíně.

Šafář Josef Zdeněk zemřel v Uhách někdy po roce 1856. Jeho žena Marie zemřela 5.3.1852 v Uhách čp. 1 ve věku téměř 75 let. Pohřbena byla 7.3.1852 na hřbitově v Chržíně. Matriční zápis uvádí jako příčinu smrti vyčerpání v důsledku celkové vodnatelnosti (Auszehrung in Folge der allgemeinen Wassersucht).

Anna, jediná dcera Josefa a Marie Zdeňkových, matka skladatelova, se jako dvacetiletá provdala 17.11.1840 za Františka Dvořáka, tehdy šestadvacetiletého řeznického mistra v Nelahozevsi čp. 24, který po svém osmiletém, vandru v Uhrách začal zde řezničit. Sňatek Františka Dvořáka a Anny Zdeňkové se konal v Chržíně, kam Uhy, rodiště nevěsty, spadaly pod farní kostel. Svědky na svatbě byli ze strany nevěsty Jan Chmelař, syn Josefa Chmelaře, bývalého rychtáře z Uhů a ze strany ženicha Josef Procházka, syn Josefa Procházky, šenkýře z Nelahozevsi. Protože nevěsta nebyla plnoletá, musel jí otec, uhovský šafář Josef Zdeněk, dát k sňatku povolení, což stvrdil v matrice svým vlastnoručním podpisem. Všeobecně je znám fakt, že se nezachovala jediná fotografie matky Antonína Dvořáka, takže vůbec neznáme její podobu. Také se nezachoval žádný její písemný projev, například dopis apod., i když Anna psát uměla, a to velmi hezky. Doklady pro to jsou v kmetiněveských matrikách narozených, v zápisech z let 1833 - 1843, kde se Anna několikrát vlastnoručně podepsala jako svědek při křtech různých uhovských dětí. Jsou zde vlastnoruční podpisy i jejích dvou bratrů Antonína a Josefa, z nichž se dá usuzovat, že Anna měla ze všech sourozenců nejlepší rukopis. Novomanželé Dvořákovi začali hospodařit v Nelahozevsi čp. 24, kde František Dvořák provozoval řeznickou živnost u svého staršího bratra Josefa, který

si tento vrchnostenský masný krám najal již v roce 1838, když přišel jako řeznický mistr z Cítova.

V dubnu 1841 si František Dvořák najal hospodu čp. 12 a tam se 8.září 1841 narodil Anně prvorozený syn Antonín, pozdější slavný hudební skladatel. Kmotry Antonína při křtu následujícího dne v nelahozeveském kostele sv. Ondřeje byla Aloisie, žena panského bednáře Vojtěcha Trusky, s nimiž bydleli Dvořákovi v domě čp. 24 a nelahozeveský mlynář František Christov. Jméno však dostal Antonín nepochybně po svém strýci Antonínu Zdeňkovi, o tři roky mladším bratru Dvořákovy matky Anny. Anna a Antonín se jako sourozenci měli jistě velmi rádi a zvláště po smrti bratra Josefa v roce 1837 k sobě zvláště přilnuli, neboť jejich nejstarší bratr František se rok předtím oženil a odstěhoval se od rodiny z Uhů do Hospozína, takže zůstali sami dva. Tento dobrý vztah si udržovali i v dalším životě, protože Antonín své sestře a její rodině později mnohokrát pomohl, zvláště za pobytu ve Zlonicích.

5. července 1842 hospoda čp. 12 v Nelahozevsi vyhořela a Dvořákovi se načas nastěhovali opět do domu čp. 24, ze kterého se v roce 1843 Františkův bratr Josef Dvořák odstěhoval do Vepřku a svoje nájemní právo na masný krám mu přenechal. Po obnovení vyhořelé hospody se však Dvořákovi do ní nastěhovali zpět, neboť se jim tam 3.února 1843 narodil druhý syn, František. V dalších letech Dvořákovi často střídali pobyt mezi masným krámem v domě čp. 24 a hospodou v čp. 12, jak je nejlépe vidět z narození jejich dětí. Dcera Aloisie se narodila 15.2.1845 ještě v čp. 12, ale syn Josef se narodil 11.8.1848 zase v čp. 24, kde se narodil i syn Adolf 14.3.1850 a dcera Jana 28.12.1851. Ale syn Karel Jan se narodil 16.7.1855 už opět v čp. 12.

Když třináctiletý Antonín Dvořák ukončil roku 1854 v Nelahozevsi povinnou školní docházku, rozhodl se otec poslat ho do některé z větších obcí v okolí, aby se tam řádně vyučil řeznictví. Volba padla na Zlonice, kde při české dvoutřídce byla pokračovací třetí třída s vyučovacím jazykem německým, neboť se otec domníval, že pro vedení živnosti v tehdejší době je znalost němčiny nezbytná. Rozhodujícím momentem při volbě Zlonic byla však skutečnost, že ve Zlonicích, které byly ústředím rozsáhlého panství Kinských, byl šafářem bratr Dvořákovy matky Antonín Zdeněk, v jehož rodině mohl mladý Antonín Dvořák bydlet.

Antonín Zdeněk po odchodu z rodných Uhů nastoupil místo poklasného na panském dvoře v Údešicích. Když mu bylo 22 let, oženil se 24.11.1845 s třiadvacetiletou Růženou, dcerou sedláka Matouše Řeháka ze Sazeného čp. 24 a Anny rozené Píšové z Dolní Kamenice. Svědky svatby v chržínském kostele byli Václav Kottaš ze Sazeného a Josef Urx, poklasný z Budenic. Protože Antonín ještě nebyl plnoletý, musel mu dát povolení k uzavření manželství otec Josef Zdeněk, tehdy šafář v Uhách. Učinil tak zápisem v matrice před svědky Filipem Šojkou, chržínským učitelem a kostelníkem Antonínem Jelenem. Po svatbě se Antonín Zděnek se ženou usadili v Radešíně, kde byl Antonín zaměstnán jako poklasný na panském dvoře Kinských. V dosavadní literatuře se uvádí, že manželství Antonína a Růženy Zdeňkových bylo bezdětné. Skutečnost však byla jiná. 10.srpna 1848 se manželům Zdeňkovým narodila v Radešíně čp. 4 dcera Marie. 21.dubna následujícího roku však devítiměsíční Marie umírá na úbytě. Pro sedmadvacetiletou matku to musela být strašná rána, když o dva dny později pochovávala na chržínském hřbitově jediné dítě. Pravděpodobně ani čas nedokázal tuto jizvu

zahojit, zvláště když další dítě již nepřišlo. Proto snad Růžena Zdeňková tolik přilnula k svému synovci Antonínu Dvořákovi, zejména za jeho pobytu ve Zlonicích, kde se o něho starala s mateřskou péčí. Od Nového roku 1852 Antonín Zdeněk povýšil na šafáře a Zdeňkovi se přestěhovali z Radešína do Zlonic. Bydleli v čp. 90, tzv. šafářovně, která stála poblíž panského dvora, v rohové místnosti stavení, jejíž okno bylo obráceno k mlýnskému náhonu na Zlonickém potoku. Sem také přivedl na podzim roku 1854 František Dvořák syna Antonína, aby zde bydlel u strýce a tety Zdeňkových.

Z dalších osudů Dvořákovy rodiny uvedeme ve stručnosti pouze ty, které měly bezprostřední vztah k Anně Dvořákové, matce skladatele. Krátce po narození syna Karla (16.7.1855) se Dvořákovi přestěhovali z Nelahozevsi do Zlonic (30.7.1855, kdy Anna byla ještě v šestinedělí), kde jim Antonín Zdeněk zprostředkoval nájem tzv. Velké hospody v čp. 69. 27.srpna 1857 se Anně narodilo osmé dítě, dcera Marie, která však za 12 dnů, 8.září 1857, právě v den 16. narozenin Antonína Dvořáka, zemřela. Koncem září 1857 odešel Antonín Dvaořák na pražskou varhanickou školu. O finanční podporu se přičinil i strýc Antonín Zdeněk. 18.září 1858 se osmatřicetileté Anně narodilo poslední, deváté dítě, opět dcera Marie.

V roce 1859 začal úpadek živnosti Františka Dvořáka ve Zlonicích. 12.10.1859 musela být uskutečněna dražba svršků Dvořákových, aby mohl být zaplacen nájem hospody. Zase pomohl šafář Zdeněk, který doplatil dlužnou částku. V polovině ledna 1860 propustili Dvořákovi služebnou Marii Charvátovou z Hřešic, která jim pomáhala od roku 1857. 31.března 1860 byl šafář Antonín Zdeněk přeložen do Martiněvsi a tak byli Dvořákovi zbaveni poslední opory, která jim ještě ve Zlonicích zbývala. 1.května 1860 majitel hospody rozvázal s Františkem Dvořákem pachtovní poměr a Dvořákovi se přestěhovali do domu čp. 70, jenž byl v těsném sousedství hospody. Pro celou, tehdy devítičlennou rodinu, měli k dispozici jednu místnost. Protože poměry pro Dvořákovu rodinu byly ve Zlonicích neudržitelné, rozhodl se František Dvořák odtud odstěhovat. Proto si v roce 1862 vyžádal v Nelahozevsi vydání domovského listu.

Rozvíjející se průmysl v Kladně - v roce 1854 zde byly založeny ocelárny - přilákal i Františka Dvořáka. Dvořákovi se přestěhovali do Kladna se třemi dcerami, Aloisií, Janou a Marií. Údaje o tom, kdy se tak stalo, se různí. Určitě však bydleli v Kladně v roce 1865, kdy si tam František Dvořák najal hostinec "U Štulců". Ale již po třech letech přestal František Dvořák hostinskou živnost provozovat a živil se jen tím, že vyučoval hře na citeru a večer chodíval hrát na tento nástroj do kladenských hostinců "Rusčak" a "Apollo" a do Fürstovy kavárny. Nuzné poměry rodičů tížily i Antonína, který se o jejich situaci živě zajímal, jak nám o tom podává svědectví zachovaná korespodence. 31.3.1882 píše Antonín Dvořák Leoši Janáčkovi: "Milý příteli, velice jest mi líto, že k Vám zavítat nemohu. Můj otec je těžce nemocen a museli jsme jej dopravit do nemocnice".

Když se po prvních edičních a finančních úspěších koncem sedumdesátých let dosud nevalné existenční poměry Antonína Dvořáka zlepšily, podporoval pravidelně své rodiče i finančně. V dopisu datovaném v Praze 1.11.1882 píše Dvořák do Kladna: "Milý tatínku a maminko. Zde Vám posílám 29 fl. na činži s malým příspěvkem, totiž 15 fl. a pět zlatých na přilepšenou. Tyto dny jsem byl také v Drážďanech, kde se dávala ve dvorní opeře - Šelma sedlák - s jakým úspěchem, o tom jste se snad dočtli v novinách... Prozatím buďte všichni s Bohem a mějte se dobře. Pozdravuje a líbá Vás Váš vděčný Antonín." Byl to poslední dopis, který matka četla od svého syna. 15.prosince 1882 Anna Dvořáková, rozená Zdeňková, v Kladně ve Váňově ulici, kde bydlela se svými třemi dcerami a tehdy již sedumdesátiletým mužem, zemřela. Bylo jí 62 let. O dva dny později - 17.12.1882 - byla za účasti celé rodiny pochována na starém kladenskémm hřbitově. Tento hřbitov byl později zrušen a proměněn v park kolem dnešního divadla. V parku byl v roce 1926 postaven pomník Antonína Dvořáka. Podle návrhu arch. Jaroslava Beránka jej provedl kladenský sochař Jaroslav Wolf. Z podnětu řídícího učitele v Kladně Cyrila Novotného byl v roce 1934 přibližně na místě bývalého hrobu Anny Dvořákové, poblíž pomníku jejího syna, postaven péčí kladenského zpěváckého spolku Smetana prostý náhrobek, připomínající místo posledního odpočinku skromné ženy, matky velkého českého umělce.

Na závěr se ještě vrátíme k Dvořákovu strýci Antonínu Zdeňkovi, jehož osudy jsme sledovali až do roku 1860, kdy byl jako šafář přeložen ze Zlonic do Martiněvsi. Na panském dvoře čp. 1 v Martiněvsi setrval Antonín Zdeněk se svou ženou Růženou až do konce roku 1866, kdy byl opět přeložen, tentokrát do Budenic, panského dvora ležícího mezi Jarpicemi a Buděničkami. V Budenicích skončil Antonín Zdeněk aktivní zaměstnání jako šafář a odtud odešel na odpočinek do Šlapanic čp. 3, kde mu 15.1.1878 po delší nemoci zemřela žena Růžena. Pohřbena byla o dva dny později na hřbitově u kostela sv. Isidora. Později se vdovec Antonín Zdeněk oženil podruhé, a to s Marií, rozenou Francovou, se kterou prožil zbytek života ve Šlapanicích čp. 3, kde také jako jedenasedmdesátiletý umírá 27.5.1894 na marasmus. Pochován byl téhož dne do hrobu své první ženy. Bezděčně nás napadá otázka, zda Antonín Dvořák při svých pozdějších návštěvách Zlonic někdy navštívil v blízkých Šlapanicích i svého strýce, který se nemalou měrou podílel na tom, že se mohl začít profesionálně věnovat hudbě. Snad určitou osudovou náhodou je skutečnost, že Antonín Zdeněk zemřel krátce po smrti Dvořákova otce Františka (ten zemřel 28.3.1894 ve Velvarech), právě ve chvíli, kdy se skladatel blížil k evropské pevnině ze své první triumfální cesty do Ameriky.

Prameny a literatura:

SOA Litoměřice, L 47/2, L 47/12, L 47/22, Charvatce

SOA Praha, M 9-3/11, 3/12, 3/13, 13/12, Chržín

SOA PRAHA, M 9-5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6, 5/12, 5/14, 5/16, 5/17, Kmetiněves

SOA Praha, M 9-10/3, 10/20, 10/26, Velvary

SOA Praha, M 24-12/1, 12/2, Vraný

SOA Praha, M24-13/7, Zlonice

VHA, fond Generální velitelství Praha, 1808, kart. 86, sign. U 5-28

Antonín Dvořák přátelům doma. Uspořádal O. Šourek. Praha 1941

Dvořák ve vzpomínkách a dopisech. Uspořádal O. Šourek. Praha 1938

Jeřábek, K.: Nelahozeves n. Vltavou v době narození Antonína Dvořáka. Podřipský kraj 6, 1941

Květ, J. M.: Mládí Antonína Dvořáka. Praha 1943

Lambl, J.: Rodný dům Antonína Dvořáka v Nelahozevsi čp. 12. Podřipský kraj 6, 1941

Přibyl, A. - Liška, K.: Znaky a pečetě středočeských měst. Praha 1976

Seznam míst v království Českém. Praha 1907

Šourek, O.: Život a dílo Antonína Dvořáka, díl I. a II. Praha 1954-1955

Špecinger, O.: Kralupsko. Kralupy nad Vltavou 1949

Zelenka, K.: Antonín Dvořák a Zlonice. Zlonice 1970

Zielická, O.: Památce Josefa Václava Friče a jeho choti Anny rodem Kavalírové. ČSPSČ 45, 1935

PŘÍLOHA 1

VÝVOD Z PŘEDKŮ MATKY ANTONÍNA DVOŘÁKA

I. GENERACE

1. ZDEŇKOVÁ Anna, * 7.2.1820 Uhy, + 15.12.1882 Kladno

II. GENERACE

2. ZDENĚK Josef, kaprál pěšího pluku, poklasný, šafář, * 1.3.1783 Radešín, + po 1856 Uhy?

3. CHLÁDKOVÁ Marie, * 30.3.1777 Beřovice, + 5.3.1852 Uhy

III. GENERACE

4. ZDEŇEK Josef, podruh, mlátič obilí, poklasný, řepař, domkář, * 9.7.1750 Hospozín, + 5.3.1832 Hospozín

5. ? Dorota, * 1756, + 5.2.1821 Hospozín

6. CHLÁDEK Josef, sedlák, * 19.1.1735 Beřovice, + 8.3. 1792 Beřovice

7. KRÁLOVÁ Magdalena, * 1746, + 29.12.1799 Praha

IV. GENERACE

8. ZDENĚK Jan, podruh, * 17.3.1725 Horní Kamenice, + 28.12.1776 Hospozín

9. JEŘÁBKOVÁ Růžena, * 19.5.1719 Černuc, + 5.5.1808 Hospozín

12. CHLÁDEK Václav Kašpar Jiří, sedlák, * 5.9.1694 Beřovice, + 9.7.1741 Beřovice

13. DUCHKOVÁ Ludmila, * 19.4.1703 Beřovice

14. KRÁL Jan, šafář

V. GENERACE

16. ZDENĚK Adam, chalupník, * (1699 - 1700) Horní Kamenice, + před 1749

17. VÁŇOVÁ Dorota, * 1701, + 10.8.1771 Hospozín

18. JEŘÁBEK jinak HUBENÝ Martin, * kolem 1680

19. ? Sabina, + po 1719

24. CHLÁDEK Václav Antonín, šenkýř,
* 16.6.1669 Beřovice, + 1.4.1736 Beřovice

25. SVOBODOVÁ Ludmila Kateřina,
* 16.10.1672 Bakov, + 7.1.1735 Beřovice

26. DUCHEK Matěj, sedlák, rychtář,
* 1665, + 4.7.1720 Beřovice

27. NOVÁKOVÁ Anna

28. KRÁL Jan, sedlák, * 1679, + 1.4.1740 Černuc

VI. GENERACE

32. ZDENĚK Václav, šenkýř,
* 1661, + 7.6.1738 Horní Kamenice

33. ? Anna, + 29.3.1714 Horní Kamenice

34. VÁŇA Šebestián, mlynář, * 1649, + 11.8.1729 Vraný

35. ? Dorota, + 11.8.1729 Vraný

36. JEŘÁBEK jinak HUBENÝ Jan, * 1642, + 1.11.1716 Černuc

37. ? Alžběta, * 1651, + 19.1.1725 Černuc

48. CHLÁDEK Daniel, sedlák, šenkýř, * (1625 - 1630),
+ 31.8.1680 Beřovice

49. ? Ludmila, 1.2..1688 Beřovice

50. SVOBODA Jiří, šenkýř, + 31.12.1689 Bakov

51. ? Justyna

54. NOVÁK, kovář, + před 1692

55. ? Dorota, + po 1705

VII. GENERACE

64. ZDENĚK Matěj, krčmář, * (1630 - 1640), + před 9.5.1701

65. ? Ludmila

68. VÁŇA Jan, * (1620 - 1630), + po 1685

69. ? Zuzana

PŘÍLOHA 2

REDUKOVANÝ ROZROD ZDEŇKŮ

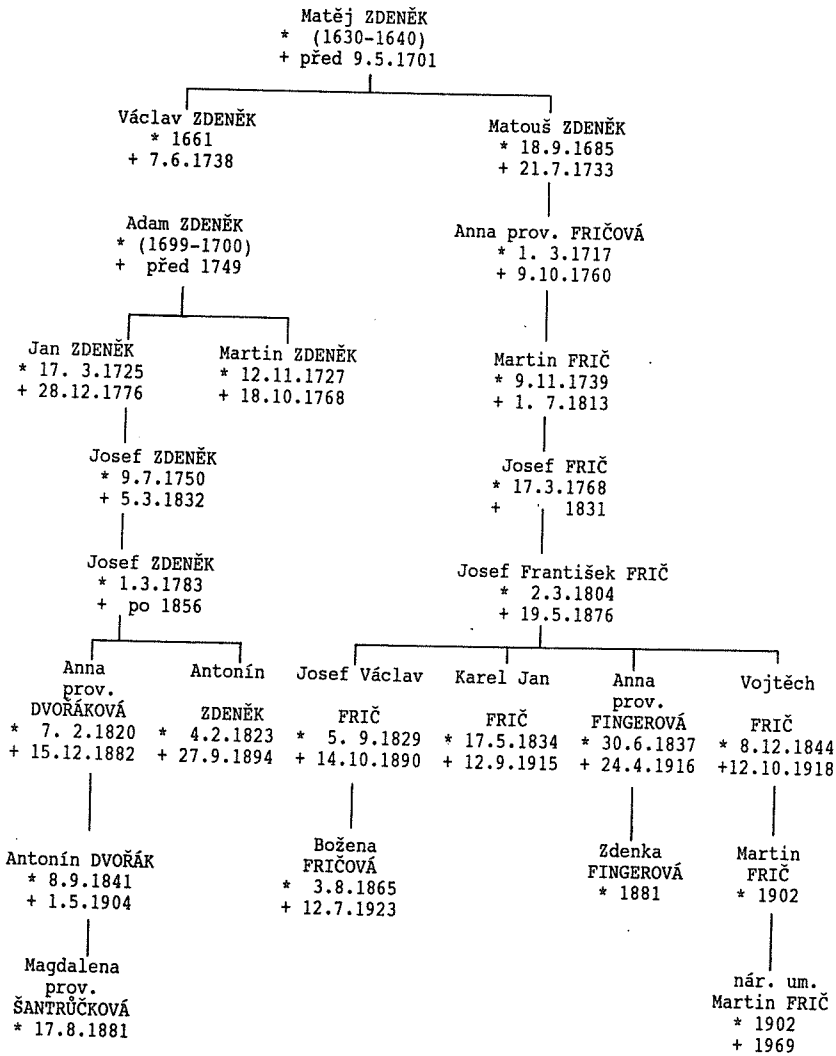

KLOBOUKY A ROD BEZDĚKŮ

Otakar Vinař

Klobouky, dnes nazývané Klobouky u Brna, jsou městečkem téměř 700 let starým. Nepyšní se žádnými pozoruhodnými stavbami - zámek připomíná spíše školu než feudální sídlo a nemají ani slavnou historii. V minulém století však přesto hrály jistou úlohu ve veřejném životě Moravy. Městečko leží na okraji Moravského Slovácka v kotlině obklopené oblými kopci, od nichž snad pochází název Klobouk. Dodnes je to zemědělské městečko, jehož vinařskou tradici připomíná Vinařská ulice. Pro Klobouky bývaly charakteristické větrné mlýny na kopcích nad městečkem, kde měly příznivé větrné podmínky. Bylo jich tam kdysi 14. Ničily je však bouře, požáry a vzrůstající konkurence moderních mlýnů až zůstal jediný, který mlel ještě v roce 1926. Později byl restaurován jako technická památka, za bojů v roce 1945 však shořel. (V posledních letech byl nad Klobouky znovu postaven větrný mlýn). 1*

Klobouky zůstaly stranou hlavních dopravních cest, zejména železnice, a proto se pomalu probíraly z pohrom, jež je v minulosti postihly. V 16. a 17. století řádili v kraji kuruci, Turci, Uhři a třicetiletá válka. Ještě koncem 17.století byl počet domů a obyvatel zhruba poloviční než před válkou. Epidemie - mor a cholera - bývaly častým hostem. Dokonce se jim nevyhnulo ani 19. století, kdy během 30 let postihla Klobouky pětkrát cholera. Nejhorší byla za války v roce 1866. Tehdy na ni zemřelo na 250 lidí. Způsobil ji nedostatek pitné vody, když se v Kloboukách a okolí rozložilo 25 tisíc Prusů se 6 tisíci koňmi.

V Kloboukách a okolí se i za pobělohorské protireformace nepochybně udržely nekatolické tradice, neboť ještě v 18. století tam žili a byli pronásledováni tajní nekatolíci. Svědčí o tom i to, že ihned po vydání tolerančního patentu se v roce 1781 v Kloboukách ustavila obec evangelické reformované církve vyznání helvetského, která si v roce 1787 postavila kostel, školu a založila vlastní hřbitov. Slavnostního otevření evangelického kostela v roce 1883 se účastnili i hosté z ciziny - snad potomci emigrantů. V polovině 19. století asi polovina obyvatelstva Klobouk byla evangelická. Pro velký počet evangelíků v klobouckém soudním okrese měla v Kloboukách sídlo superintendentura evangelické církve helvetského vyznání. Byla druhou největší na Moravě. Patřilo k ní 16 obcí a v klobouckém soudním okresu na tři tisíce duší kromě evangelické diaspory sahající až k uherským hranicím. Jako jedno z předních evangelických center na Moravě staly se Klobouky v roce 1881 dějištěm velkých tolerančních slavností k oslavě stého výročí vydání tolerančního patentu. Účastnil se jich i Tomáš Garrigue Masaryk, který v kraji mezi Hodonínem a Klobouky prožíval svoje mládí a rád na tuto dobu i kraj vzpomínal. 2*

Když Masarykův otec v roce 1870 dostal místo v klobouckém dvoře, jezdíval Masaryk do Klobouk za rodiči. Později pak trávíval v Kloboukách prázdniny se svou ženou Charlottou, a to až do roku 1882, kdy se jeho rodiče z Klobouk odstěhovali. Klobouky byly městečko zapadlé, Masaryk si je však oblíbil a snažil se probudit a povznést tamější společenský život. Například v roce

1880 zorganizoval akademii, kde orchestr hrál Smetanovy a Dvořákovy skladby, Emilie Bezděková, dcera Františka Bezděka z Kobylí, deklamovala a pěvecký sbor zpíval národní písně. Masaryk se stýkal zejména se studenty, v jejichž společnosti si rád zazpíval i zatancoval. V Kloboukách se spřátelil také s tamějším farářem - superintendem Dr. Ferdinandem Císařem, mužem vzdělaným, znajícím také anglicky. Masarykovi se s ním stýkali téměř denně a Masaryk s ním rád debatovával, často i o otázkách náboženských. Evangelické prostředí a přátelství s evangelickým farářem nezůstaly bez vlivu na Masaryka, který právě v Kloboukách dospěl k rozhodnutí stát se evangelíkem. 3*

Morava se dlouho opožďovala za Čechami, politicky i kulturně, neboť konzervativní vlivy církve, zejména na moravském venkově, byl silnější než v Čechách a obě hlavní moravská města - Brno a Olomouc - byla ovládána německými menšinami. Přitom rakouská vláda se snažila Čechy a Moravany rozdělit zdůrazňováním svébytnosti moravského markrabství a podněcováním moravského separatismu. 4* V druhé polovině 19. století se však i zapadlé Klobouky začaly probouzet a stávaly se centrem národního, kulturního i politického probuzení kraje. Jejich postavení posilovalo i to, že Hustopeče, hospodářské centrum kraje, byly převážně německé.

Na Kloboucku žila v té době řada mužů usilujících o povznesení kraje. V Kloboukách to byli zejména Wurmové, ze sousedních Brumovic pocházel spisovatel a Masarykův přítel Dr. Jan Herben, v blízkých Divákách žili bratři Mrštíkové - Alois tam jistou dobu učiteloval - a při častých návštěvách se uplatňoval i vliv Masarykův. Žili tam však také prostí venkované, kteří se zasazovali o hospodářský a kulturní pokrok a s využitím tehdy se rodící obecní samosprávy snažili se povznést úroveň venkovského lidu, i když při tom naráželi často na nevzdělanost, nepochopení a lhostejnost. Jedním z těchto lidových buditelů byl František Bezděk, syn Jakuba Bezděka, rolník a kupec ve vsi Kobylí, ležící v blízkosti Klobouk.

O rodině Jakuba Bezděka, zejména o jeho synu Františkovi píše Jan Herben 5* v 2. dílu vesnické kroniky "Do třetího a čtvrtého pokolení." Podle vyprávění dcery Františka Bezděka se její děd Jakub Bezděk přistěhoval do Klobouk ze Svébohova na severní Moravě. Býval prý horlivým katolíkem a jako rychtář pronásledoval tajné nekatolíky. Když však četl knihy, které jim pobral, pozoroval jejich život a vytrvalost ve víře, stal se sám s nejstarším synem Jakubem také evangelíkem. Avšak jako on dříve pronásledoval evangelíky, chovali se k němu nepřátelsky zase katolíci. Proto, když se prý dověděl, že v Kloboukách žijí katolíci s evangelíky v pokoji, rozhodl se, že se přestěhuje do Klobouk.

Základní údaje, které Herben uvádí o Bezděcích, se shodují se skutečností. Jakub Bezděk i jeho potomci, o nichž Herben píše, jsou skutečné osoby doložené v matrikách zábřežského panství a Klobouk. Z Jakubových synů se Jakub, František a Anton narodili na zábřežském panství.

Jakub Bezděk starší se opravdu přistěhoval do Klobouk ze Svébohova, a to asi roku 1834 nebo 1835, neboť podle gruntovních knih v roce 1834 koupil pro svého syna Jakuba v Kloboukách čtvrtlán č.12, načež v roce 1835 prodal grunt č.6 ve Svébohově.

Jakub otec i Jakub syn byli evangelíky. Stali se jimi však zřejmě za jiných okolností, než líčí Herben. Když se totiž můj praděd z matčiny strany, Jakub Bezděk mladší, v roce 1837 ve Své-

bohově ženil (tehdy žil v Kloboukách, pro nevěstu si však zajel do Svébohova), byl on i jeho otec v matrice sňatků zapsáni ještě jako katolici. Praděd Jakub je pak i při narození svých prvních dětí stále ještě katolíkem. Jako evangelík se objevuje poprvé při křtu mé babičky Amalie v roce 1848. Praděd byl evangelík, avšak jeho žena i všechny jeho děti byly katolíky, což nesporně svědčí o vzájemné toleranci manželů. Pradědův otec Jakub Bezděk starší je jako evangelík poprvé zapsán v matrice sňatků v roce 1849, když se ženil po druhé a bral si evangeličku z nedaleké vsi Dambořic. 6*

Oba Jakubové se stali evangelíky nepochybně pod vlivem klobouckého prostředí někdy v roce 1848 - možná o něco dříve. Není vyloučeno, že na to měly vliv i revoluční nálady roku 1848, kdy se Klobouky probouzely národnostně i politicky, a kdy se tohoto dění účastnil i Jakub Bezděk mladší. (Také v Kloboukách se utvořila národní garda a podle vyprávění mé pratety byl jejím důstojníkem i Jakub Bezděk mladší).

Jestliže to, co Herben vypráví o Bezděcích v Kloboukách, souhlasí se skutečností, historie o rychtáři Bezděkovi pronásledujícím evangelíky ve Svébohově je zřejmě plodem Herbenovy spisovatelské fantazie - Herben chtěl zpestřit jen svoje vyprávění. Jakub Bezděk starší se totiž podle matričního zápisu ženil v roce 1814, kdy mu bylo asi 20 let. Narodil se tedy více než 20 let po vydání tolerančního patentu a nemohl proto pronásledovat evangelíky. Uvažoval jsem, že když to nebyl můj praděd, že to mohl být možná jeho předek. V pobočce státního oblastního archivu v Olomouci se však nepodařilo najít rychtáře Bezděka. Myslím, že Herben se držel skutečnosti, když psal o lidech, které Herbenovi současníci mohli ještě znát, co však vypráví o životě Bezděků na zábřežském panství, v tom popustil uzdu fantazii.

Co vedlo tady Jakuba Bezděka při tehdejších dopravních poměrech ke stěhování do poměrně vzdáleného kraje? Mohly to být skutečně nějaké problémy sousedské nebo příbuzenské. Domnívám se však, že vysvětlení je možno hledat v povaze Jakuba Bezděka staršího. Jeho život rozhodně nebyl jednotvárný, při čemž se o to přičiňoval především sám. Ve 20 letech se oženil s vdovou po Janu Pollachovi ze Zborova, která byla o 9 let starší. Do zletilosti sirotka po Janu Pollachovi hospodařil na gruntě ve Zborově. Když pak po 10 letech grunt převzal mladý Jan Pollach, Bezděk koupil grunt č.6 ve Svébohově, kde žil dalších deset let, než se přestěhoval do Klobouk. Po 36 letech manželství v 55 letech ovdověl. (Jeho manželka zemřela v 64 letech sešlostí věkem). Dlouho však netruchlil, neboť za 4 měsíce po smrti své manželky se oženil po druhé, se ženou o 28 let mladší. Z tohoto manželství 3 jeho synové dorostli dospělosti. Mezi jeho nejstarším synem, mým pradědem, a jeho nejmladším synem byl rozdíl téměř 40 let. Za svého života Jakub Bezděk starší vystřídal 7 gruntů - z toho 5 v Kloboukách - a k tomu ještě změnil víru. Dost změn tedy na jeden život. Jakub starší zemřel v roce 1865 a na tehdejší dobu se dožil poměrně vysokého věku 72 let.

Jakub Bezděk st. byl však asi dobrý hospodář. Všichni jeho synové z prvního i druhého manželství byli dobře zaopatřeni - měli hospodářství, popřípadě se živností. (Tak můj praděd měl čtvrtlán s obchodem, později hostincem na náměstí v Kloboukách proti zámku). Jistě na tom měl zásluhu i jejich otec. Grunt č. 12, který Jakub Bezděk st. koupil v roce 1834, Bezděkové drželi

déle než 120 let. V roce 1959 v něm zemřel Jakub Bezděk, vnuk Jakuba Bezděka st. z jeho druhého manželství.

František Bezděk, rolník a kupec v Kobylí, o němž ve své vesnické kronice píše Jan Herben, byl člověk prostý, bez vyššího vzdělání, avšak inteligentní a sečtělý. Byl střízlivý obchodník, muž čestný, důkladný a pokrokových názorů. Jako praktický člověk usiloval o povznesení zaostalé obce a o zavedení řádného obecního hospodaření. Snažil se zavádět pokrokové metody v zemědělské výrobě, zavedl řádné spravování cest (sedláci pracovali s potahy, chalupníci konali ruční práce). Založil ovocnou školku pro vysazování příkopů a pustých strání. Obecní knihovnu, kterou založil, vybavil do začátku z větší části vlastními knihami. Místo do té doby obvyklých trachtací, konaných o svatém Jiří na obecní útraty, zavedl veřejné skládání obecních účtů, při nichž předčítal obecní zákon, aby občané věděli, jaká mají práva a povinnosti. Od roku 1851 byl až do konce svého života radním a z toho dva roky starostou. Byl věřícím katolíkem, ale tolerantním k jiným názorům. Žil v dobrém s farářem, jeho děti však do kostela nechodily a jeho syn František se neskrýval se svým ateismem.

Bezděkova rodina byla uvědoměle česká. Bezděk však neměl rád okázalé projevy vlastenectví. Uměl dobře německy, trval však, aby úřední přípisy byly obci psány česky. Jeho děti se od mládí snažily přispívat k povznesení vzdělání a národního uvědomění venkovského lidu. Zejména jeho syn František byl od raného mládí velmi agilní. Zakládal různé osvětové spolky, ne všechny se však udržely. Z jeho iniciativy byla v Kobylí založena pošta a František byl jejím prvním poštmistrem. Měl zásluhu i o založení záložny v Kobylí, v níž působil jako pokladník. Velmi aktivně se účastnil také založení akciového rolnického cukrovaru v Podivíně (byl jednatelem akciové společnosti). Projekt však pro nedostatek zkušeností, jako řada jiných podniků v tehdejší době, ztroskotal. František přišel při tom o 4 500 zlatých, které upsal na akciích. Za ty peníze byl tehdy čtvrtlán.

Nápadný rys jakéhosi neklidu či touhy po změnách, charakteristický pro mého prapraděda se neprojevil, pokud mohu posoudit, u jeho synů. O Antonínovi nevím nic bližšího, neboť v roce 1855 zemřel na choleru mlád 26 let. Můj praděd Jakub byl podle vyprávění mé matky, respektive mé babičky Amalie, člověk dobrý, poctivý, spravedlivý, vážný, přísných mravů. Takový se jeví i na fotografii, která ho zachycuje ve věku pokročilých padesáti let. Také František byl podle toho, co bylo o něm řečeno, člověk vážný, usedlý. Jistý neklid po mém prapradědovi podědila v určitém směru moje babička Amalie. Ovdověla v 39 letech a během dalších 10 let do své smrti se i s dětmi několikrát dost nepochopitelně stěhovala - do Brna, pak po venkově a nakonec opět do Brna. Podobnou zálibu po změně pobytu měl i jeden její vnuk. Konečně i v někdy až horečné aktivitě Františka Bezděka mladšího lze tušit jakýsi rys povahy jeho děda Jakuba Bezděka staršího. Některé výrazné povahové vlastnosti se někdy projevují až v dalších generacích.

Bezděkové byli dvěma sňatky spřízněni s rodinou Wurmů, která se výrazně uplatnila v politickém životě Moravy v 19. století.

Antonín Wurm, narozený v Kloboukách v roce 1794, byl obchodníkem a mužem širokého rozhledu. Požíval obecné důvěry spoluobčanů, kteří ho zvolili starostou a navrhli ho také jako kandidáta na poslance do frankfurtského sněmu. Wurm však chápal nebezpečí

účasti na tomto sněmu a zrazoval proto od volby do Frankfurtu. Skutečně se mu také podařilo volbu poslance v Hustopečích zmařit.

Pokud vím, měl Antonín Wurm dcery Kateřinu a Antonii a syny Josefa a Ignáce. Kateřina se provdala za Antonína Bezděka a Antonie za Františka Bezděka z Kobylí.

Josef Wurm, poštmistr v Kloboukách, byl poslancem moravského zemského sněmu. Jako první hájil na sněmu jednotu Čech a Moravy a stal se známým národním vůdcem jižní Moravy. V roce 1869 například na vzdory policii vedl tisíce lidí z jižní Moravy na národní slavnosti do Brna.

Ignác, druhý syn Antonína Wurma, byl konsistorním radou v Olomouci. Práva českého národa hájil jako poslanec moravského zemského sněmu i Říšské rady ve Vídni. Byl spoluzakladatelem národní strany na moravském sněmu a stal se také místopředsedou České národohospodářské společnosti v Praze. 7*

Můj prapraděd Jakub Bezděk měl 6 dospělých synů, kteří měli řadu dětí. Když jsem však koncem sedmdesátých let v Kloboukách pátral v katolických i evangelických matrikách, nežil v Kloboukách už žádný Bezděk. Poslední byl výše jmenovaný Jakub Bezděk, který zemřel v roce 1959 a je pochován v evangelické části klobouckého hřbitova. Klobouky totiž hospodářsky stagnovaly a obyvatelstvo proto přibývalo velmi pomalu. Lidé se v Kloboukách rodili, mnoho jich však odcházelo za prací a vzděláním - často do Brna. Tam odešel i syn posledního Bezděka, strojní mistr Vladimír Bezděk. V Kloboukách nezůstal také žádný ze synů mého děda Jakuba. Proto od roku 1848 se počet obyvatel Klobouk za 50 let zvýšil jen asi o 200, a to na 2 357.

Jméno Bezděk je a bývalo i dříve dosti časté. V pražském telefonním seznamu se vyskytuje téměř devadesátkrát. Bylo časté i na zábřežském panství - jednu dobu například žilo několik Bezděků i ve Svébohově, kam se přistěhovali z okolních vesnic. Rozšíření jména Bezděk a migrace ztěžovaly pátrání po předcích mého prapraděda. Ze zápisu o jeho svatbě jsem se dozvěděl, že jeho otec byl také Jakub, nezjistil jsem však, odkud pocházel. Nezjistil jsem ani, kde se narodil můj prapraděd. Ve Zborově, kde se ženil,se totiž žádný starší zápis nenašel. Několik Bezděků jsem našel také v okolí Klobouk a některé i v době před příchodem Jakuba Bezděka ze Svébohova.

Příjmení Bezděk je odvozeno od adverbia bezděky. Dnes znamená "mimovolně", podle malého staročeského slovníku však dříve znamenalo: proti vůli, nedobrovolně, z donucení. Původně se předpokládalo, že od osobního jména Bezděk je odvozeno místní jméno Bezděkov. Při pohledu na rozložení obcí tohoto jméno však bylo nápadné, že všechny leží v odlehlejších místech. (stačí nahlédnout do Statistického lexikonu obcí a na mapu. V lexikonu jich je 23, z toho dvě také na Zábřežsku). Nyní převládá názor, že byly zakládány "bezděky". To znamená skutečně nedobrovolně nebo proto, že vhodnější místa k osídlení nebyla. Není vyloučeno, že jméno Bezděk někdy mohlo také znamenat člověka z Bezděkova, i když v takovém případě by bylo logičtější příjmení Bezděkovský. 8*

Poznámky

1* Moravská vlastivěda - brněnský okres
Klobouky u Brna - 60 let muzea, 3.sv. vlastivědných publikací muzea
První zmínka o Kloboukách je z roku 1197, kdy byly majetkem Lva z Klobouk, který roku 1210 založil premonstrátský klášter v Zábrdovicích (dnes v Brně). Lev z Klobouk zemřel bezdětek a svoje statky odkázal tomuto klášteru, v jehož držení zůstaly s přerušením v 15. století do roku 1784. Městečkem se Klobouky staly již roku 1298.
Větrné mlýny byly ve značném počtu stavěny od 18. století, kdy doplňovaly tehdy již nedostačující vodní mlýny. Stavěly se zejména na střední a severovýchodní Moravě a ve Slezsku, kde byly příznivé větrné podmínky. Mlely horší mouku, ale levněji. Začaly upadat s konkurencí dokonalejších mlýnů turbinových, elektrických a válcových. - Větrní mlynáři stáli společensky níže než vodní mlynáři. Byli asi na úrovni chalupníků. Někdy mívali dva i více mlýnů.

2* diaspora - rozptýlení věřící
V rámci tzv. politického okresu bývaly zpravidla 2 až 3 soudní okresy.

3* K. Čapek: Hovory s TGM, Borový - Čin 1946
Naše Klobouky - Sletový propagační odbor, Klobouky 1933

4* Císař Fridrich I. chtěl využít sporů Přemyslovců o trůn a jmenoval Konráda Otu moravským markrabětem, který měl být podřízen přímo císaři. Jeho záměr však nevyšel, neboť markrabími se stávali příslušníci českého panovnického rodu rozhodnutím českého krále. Po vymření moravské větve Lucemburků, kteří byli moravskými markrabími, z moravského panství zbyl prakticky prázdný titul.

5* Jan Herben (1857-1936) založil v roce 1889 čtrnáctideník Čas, v jehož čele v době bojů o rukopisy stáli Masaryk, Kaizl a Kramář. V Času vyšly Slezské písně tehdy neznámého autora pod pseudonymem Petr Bezruč. Po zastavení Času v roce 1915 byl Herben redaktorem Národních listů a později Lidových novin. Byl politicky činný jako senátor.

6* V Dambořicích a v sousedních Žarošicích jsou velké poutní kostely. Nebylo asi náhodou, že byly postaveny právě zde, kde se dlouho udržovaly nekatolické tradice.

7* Ottův naučný slovník - heslo Wurm

8* Dr. A. Profous: Místní jména v Čechách
V. Šmilauer: Osídlení Čech ve světle místních jmen, ČsAV 1960
D. Moldánová: Naše příjmení, Praha 1983

Příloha: Rozrod Bezděků

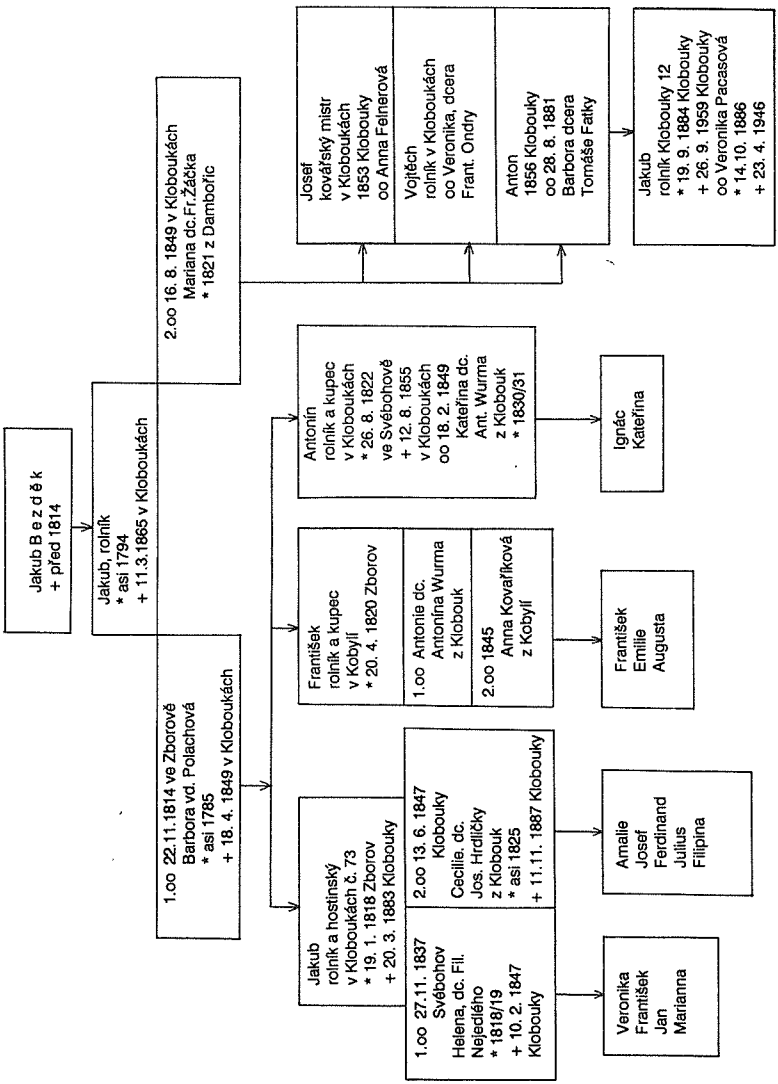

PAMÁTKY PO PŘEDCÍCH

Lubomír Mazuch

Každý kdo se zabývá genealogií svého rodu, dříve nebo později zatouží po předmětech, které jsou "dotýkané" rukama předků. Já měl v pátrání po těchto památkách hned trojnásobné štěstí. Posuďte sami. Místo děje - Slatiňany u Chrudimi.

Vše začalo tím, že jsem chtěl nalézt střepy keramiky z výbavy chalupy, které zcela určitě byly vyváženy s hnojem na pole. Kde to pole bylo, jsem přesně určil podle indikační skici z r. 1840. Při opakovaném hledání na parcele kat. č.580, zvláště po dešti jsem nalezl (a nalézám) ne střepy, ale mince Leopolda I. (1657 - 1705), toho nejmenšího nominálu. Každá hrubě probitá s ponechaným otřepem. (Knoflík, ozdoba, místní zvyklost?) Povzbuzen úspěchem jsem se rozhodl nalézt pomocí virgule a soustavy zrcadel základy chalupy čp. 31 a pokusit se vykopat úhelný kámen stavení. Hledal jsem opět podle indikační skici. A jak se tak blížím do prostoru kde podle mapy kdysi stála chalupa předků, vidím na mírném návrší ke straně nachýlenou dřevěnou chalupu, evidentně z 18.století. Číslo stržené, okna vytlučená a opodál nastartovaný buldozer. Je to "naše chalupa", nebo ne? Pohled na "křestní list" chalupy, zachovalou záklopku kabřince mě ujistil, že jsem téměř po dvou stech letech "doma". Vzápětí došlo k demolici a mně se s tlukoucím srdcem podařilo vyprostit masivní prkno záklopky s textem červené na bílé:

TOTO STAVENÍ POSTAVENO POMOCÍ BOŽÍ
Z NÁKLADU VÁCLAVA MAZUCHA
DNE 6. MAGE LÉTA PÁNĚ A. 1796

Za pár dní jsem se vrátil na zbořeniště s tím, že si odnesu několik prošlapaných dlaždic, kterých jsem si prve všiml. V rohu černé kuchyně se mi jedna zdála obzvlášť zachovalá a lišící se zabarvením. A tak jsem ji vydobyl, očistil a k svému úžasu zjistil, že nejde o dlaždici, ale o gotický kachel s erbem dřívějších majitelů Slatiňan - Berků Burianů z Dubé.
A tak jsem během krátkého času získal tři krásné relikvie, které se staly nejcennějšími rodinnými památkami.

RADY A POKYNY PŘISPĚVATELŮM

Stanislav Cais

- Pište na formát A4 nelinkovaný, po jedné straně papíru.

- Píšte pokud možno strojem, - na stránku 30 řádků po 60 úderech.

- Píšete-li rukou, používejte podložky s nejřidším řádkováním (22 řádků na stránku) a nechávejte po stranách okraje minimálně 2 cm.

- Vaše příspěvky se pro reprodukci přepisují na počítači (textovém editoru) a písařka, která to obstarává, je placena nejčastěji v úkolu. Nekomplikujte jí tedy práci škrty, vsuvkami nebo dokonce nečitelným rukopisem. Redakce rozluští každé písmo, ale od písařky to nemůže žádat.

- Obrázky kreslete černou tuší na pauzovací nebo bílý křídový papír, a přiložtě je ve zvláštní obálce. Číslujte je v rohu modrou tužkou slabě.
  Na okraji textu pak označte místo, kam se má obrázek zařadit.
  Pamatujte, že se při reprodukci zmenší obrázek o 66% nebo 50% původní velikosti, proto kreslete výrazně, čarami minimálně 0,35mm tlustými a velká písmena v obrázku min. 3,5 mm vysoká.

- Fotografie vybírejte jen dobré - kontrastní, ostré, volte pečlivě výřez a očíslujte shodným číslem v textu a opatřete popiskem.

- Jestliže jsou u textu pokyny pro písařku nebo redakci, dejte je do oválného rámečku. Co je mimo zrcadlo textu a není v oválném rámečku, k tomu se nepřihlíží.

- Dobrý titulek má nejvýše 7 slov, kromě předložek a spojek.

- Sborník je pro naši Společnost nákladnou záležitostí a jeho rozsah je omezen našimi hospodářskými možnostmi. Snažte se tedy svého počtu stránek využít, pište hutně, bez prázdných banalit, způsob podání promyslete tak, abyste se neopakovali.

- Vítány jsou i příspěvky krátké, třeba na jednu stránku, jestliže přinášejí nové skutečnosti, zejména takové, které mohou zajímat širší okruh čtenářů.

- Ve vyjadřování rozlišujte doložené skutečnosti a domněnky.

- Diskusní příspěvky k uveřejněným článkům zasílejte dvojmo (jednou pro redakci, jednou pro autora). Pište je v třetí osobě, o pisateli článku mluvte jako o autorovi, o sobě jako o recensentovi. Tedy nikoli "Proto soudím, že se p. X mýlí" ale "Proto recensent soudí, že se autor mýlí".

- Redakce je připravena vám pomoci v kterékoli fázi zpracování, počínaje prvním nápadem, s důvěrou se na ni obracejte.

RECEPT NA DLOUHOVĚKOST

Lubomír Mazuch

V mém příbuzenstvu se pěstuje a jen občas zalévá rostlina, která je v rodině od nepaměti. Jednou za rok kvete, údajně ukazuje optimální čas k orbě. Majitelka ve věku 80 let říkávala: "Pokud budu mít tuhle kytku, tak nezemřu". A ještě dodávala: "S ní se mohu dožít S T O S E D U M N Á C T I let". Ale zemřela, duševně čilá a pohyblivá, v 90 letech. A tak tomu bylo i u jejich předků. V rodě se pomocí výtažku z této rostliny léčilo kde co. Zvláště deformace a otoky u revmatismu.

Při sestavování rodového vývodu ze 4 000 předků jsem se mimo jiné zaměřil na výrazně dlouhověké. Propracoval jsem se k Bartoloměji Hegerovi, který zemřel v Pusté Rybné 26.6.1741 ve věku 104 let. A pak jsem se zase po dětech vracel nazpět do současnosti a pokud to bylo možné, potomky Bartoloměje Hegra jsem, byť už se jmenovali jinak, kontaktoval. Při rozmluvách s těmi opravdu starými se řeč především točila kolem "příčin" jejich tak vysokého věku a zda na to nemají "recept". Kupodivu v celé řadě rodin měli tu samou rostlinu. Všichni tvrdili (neuměli ji pojmenovat), že jde o rostlinu po předcích, dovezenou z Itálie. Připisovali jí všechny možné účinky, včetně zázračných. Jednou jsem měl v jedné rodině štěstí, a tak z uprášené krabice putovaly na světlo árijské listy, výpisy z pozemkových knih, výstřižky o rodině a potom část starého zašlého tisku s "návodem", jak se dožít právě 117 let prostřednictvím zmiňované rostliny. Zmínka o dožitých 117 letech mě utvrdila v tom, že toto může být pramen, ze kterého čerpali moji předkové v touze po zdraví a dlouhém věku.
Zjistil jsem, že rostlina se jmenuje - cibule mořská - (latinsky Cepa marina Scilba) /*

znenáhlu požřel. Nebo mocně rozděluge a rozráží lépawý ſſlem, w němž plice gako w něgakém močidle opkýwagj. To drahé a znamenité lékařſtwj neyprwé nalezl onen weliký Mudřec a ſpytatel wěcý přirozených Pythagoras, kterýž w ſwých Knihách takowé o něm wyſwědčenj dáwá. Kdožby na každý den něco málo z toho Octa pil/ že mu proſpjwati bude k prodlauženj žiwota geho, a dobré ſtaroſti. A Pythagoras ſám teprwa w Padeſáti letech wěku ſwého, začal vžjwati toho Lékařſtwj/ a w dobrém y ſtálém ſpůſobu zdrawj, žiw byl až do Sta a ſedmnácti let/ žádných nemocý w tom čaſu nepocýtiw.

Ukazka z tisku z 16. století - jak se dožít 117 let.

Red. pozn.
/* Droga. Všechny indikace musí naordinovat a sledovat lékař.

GENEALOGICKÁ A HERALDICKÁ SPOLEČNOST V PRAZE

Založena podle zákona o dobrovolných organizacích a shromážděních č.68/1951 Sb., stanovy schváleny rozhodnutím ministerstva vnitra čj. NV - III/3-2622/68 ze dne 29. prosince 1968, ustavující valná hromada 5.března 1969, zastavení činnosti 19.února 1981, schválení stanov rozhodnutím ministerstva vnitra ČR čj. AVS/1 - 908/89 ze dne 4.ledna 1990 a valná hromada 7.dubna 1990.

S p r á v n í v ý b o r G H S P :

Předseda:	Rudolf Melichar
I. místopředseda: (genealogická sekce)	MUDr. Boleslav Lutonský
II. místopředseda: (heraldická sekce)	Ing. Jan Oulík
jednatel:	František Šírl
pokladník:	Dagmar Nováková
členové výboru:	JUDr. Vladislav Brož Doc. Ing. Stanislav Cais, CSc. Ladislav Forman Zdena Halusková Jan Mareš PhDr. Alena Pazderová Jiřina Rubešová dipl. technik Kristoslav Říčař
revizní komise:	prof. ing. arch. Václav Kasalický, CSc. Blanka Čadová Ladislav Procházka
knihovník:	Ing. Jaroslav Kec

Adresa klubovny, knihovny, archivu a listovních zásilek:

Genealogická a heraldická společnost v Praze

Vltavská 24 (druhý dům)
150 00 Praha 5 - Smíchov

Bankovní spojení: Česká státní spořitelna - Praha 1
běžný účet č. 53 61 143 - 018

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského ročního příspěvku Kčs 50,- pro organizace (archivy, knihovny, muzea apod.) podle objednávky a faktury.

Pro své členy vydává Genealogická a heraldická společnost v Praze podle odstavce a čl. II./5 Stanov GHSP schválených rozhodnutím ministerstva vnitra ČR čj. AVS/1-908/89 ze dne 4.1.1990.

Za původnost a obsah článků v Listech GHSP ručí autoři. Tištěno jako rukopis, autorská práva autorů zachována.

Redakční skupina pro vydávání Listů GHSP (abecedně bez titulů):

Stanislav Cais
Ladislav Forman
Jaroslava Honcová
Petr Kotal
Jan Oulík
Alena Pazderová
Alžběta Štětková
Josef Zumr

Dáno do tisku: III/1991 Náklad: 1 000 ks výtisků

Grafická úprava:
TABULARIUM TRADITIONIS - Vydavatelství a nakladatelství
106 00 Praha 10 - Macešková 35
Tisk: Ústav jaderných informací - 156 16 Praha 5 - Uranová 379